

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Agnesa Hasani

Asylsökanden med funktionsnedsättning, en viss
samhällsgrupp under flyktingkonventionen?

- En intersektionell tolkning av CRPD och flyktingkonventionen beträffande
förföljelsegrunden tillhörighet till viss samhällsgrupp

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Anna Bruce

Termin för examen: Period 1 VT2022

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SUMMARY	4
SAMMANFATTNING	5
FÖRORD	6
FÖRKORTNINGAR	7
1. INTRODUKTION	8
1.1 BAKGRUND.....	8
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	9
1.2.1 Syfte	9
1.2.2 Frågeställning	10
1.3 AVGRÄNSNING	10
1.4 FORSKNINGSLÄGE	12
1.5 TEORI	13
1.5.1 Intersektionalitet.....	13
1.5.2 Den sociala modellen av funktionsnedsättning.....	14
1.5.3 Judith Butler: Osörjbara liv	15
1.6 METOD OCH MATERIAL	18
1.6.1 Rättsdogmatisk metod.....	18
1.6.2 Wienkonventionen om traktaträtten	19
1.6.3 Övrig vägledning.....	20
1.6.4 Material	21
1.7 DISPOSITION	21
2. RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER UR INTERNATIONELL RÄTT I RELATION TILL ASYLSÖKANDEN MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING	23
2.1 CRPD OCH RÄTTEN TILL ASYL PÅ GRUND AV FUNKTIONSNEDSÄTTNING	26
2.1.1. Terminologi: Funktionsnedsättning och funktionshinder	26
2.1.2 Artikel 1, 11 och 18: Omfattas asylsökanden med funktionsnedsättning av CRPD?	27
2.1.3 Preambeln.....	29
2.1.3.1 Paragraf e): Hinder betingade av attityder och miljön.....	29
2.1.3.2 Paragraf i) till preambeln: Mångfalden hos personer med funktionsnedsättning	30
2.1.3.3 Paragraf p) Intersektionell diskriminering	30
2.1.4 Artikel 3 CRPD: Allmänna principer.....	31
2.1.4.1 Respekt för inneboende värde.....	31
2.1.5 Artikel 4 CRPD: Allmänna åtaganden	33
2.1.6 Artikel 5 CRPD: Jämlikhet och icke-diskriminering	35
2.1.7 Artikel 8 CRPD: Medvetandegörande om situationen för personer med funktionsnedsättning	38
2.1.8 Slutsatser kring CRPD	39

2.2 FLYKTINGKONVENTIONEN OCH RÄTTEN TILL ASYL PÅ GRUND AV FUNKTIONSNEDSÄTTNING.....	39
2.2.1 Artikel 1(A)(2): Flyktingbegreppet.....	40
2.2.1.1 Förföljelse.....	42
2.2.1.1.1 Allvarlig skada	44
2.2.1.2 Tillhörighet till viss samhällsgrupp.....	47
2.2.1.3 Artikel 33(1): Refoulement	49
2.3 IDENTIFIERADE SVÅRIGHETER FÖR ASYLSÖKANDEN MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING UTIFRÅN FLYKTINGKONVENTIONEN I LJUSET AV CRPD	49
3. ANALYS	52
3.1 DISKUSSION.....	52
3.1.1 Frågeställning 1	52
3.1.2 Frågeställning 2	57
3.1.3 Frågeställning 3	59
5. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	61
LITTERATUR.....	61
ELEKTRONISKA KÄLLOR.....	64
INTERNATIONELLA RÄTTSKÄLLOR	67
OFFENTLIGT TRYCK.....	67
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	67
EPILOG	68

SUMMARY

This essay analyses Article 1(A)(2) of The 1951 Refugee Convention and the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Refugees and people with disabilities constitute vulnerable groups, worthy protection of society. However, traditionally the areas of refugee- and disability law have been addressed independently of each other. On the other hand, the adoption of the CRPD indicates that refugee- and disability law should be interpreted in unison. Article 1(A)(2) of the Refugee Convention defines a refugee as any person owing to well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of their nationality and is unable or, owing to such fear, unwilling to avail themselves of the protection of that country. This paper will examine whether asylum-seekers with disabilities amounts to a particular social group in accordance with Article 1(A)(2) of the Refugee Convention when interpreted in the light of the CRPD. Furthermore, intersectionality is a necessary concept for the understanding of this thesis concerning refugee- and disability law. An intersectional perspective is bound to demonstrate different forms of discrimination and various interactions within. Article 1(A)(2) of the Refugee Convention has been examined using an international legal dogmatic method in order to establish an intersectional interpretation of a *particular social group*. This has been done in order to analyse whether asylum-seekers with disabilities are included therein. Using an international legal dogmatic method, Article 1(A)(2) of the Refugee Convention and the CRPD have been examined in order to establish an intersectional interpretation of a particular social group with the purpose of including refugees with disabilities therein.

The result of the analysis indicates that an intersectional interpretation of the CRPD and the Refugee Convention is possible. The CRPD strengthens the rights that are guaranteed to refugees with disabilities. The notion of a particular social group must be interpreted in an evolutionary manner and in the light of human rights. CRPD is a legal document highlighting the enjoyment of all human rights by all persons with disabilities. An interpretation of the CRPD thus encompasses refugees with disabilities within the concept of a particular social group. Furthermore, the analysis of this thesis gives prominence to the necessity of legal literature recognizing refugees with disabilities as a group previously disregarded within international law.

SAMMANFATTNING

Denna uppsats undersöker artikel 1(A)(2) i 1951 års konvention om flyktingars rättsliga ställning och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det är beaktat att flyktingar och personer med funktionsnedsättning utgör utsatta grupper värdiga skydd av samhället. Traditionellt har dock asyl- och funktionsrätt behandlats fristående från varandra. Däremot indikerar skapandet av CRPD att asyl- och funktionsrätt bör redogöras tillsammans. Artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen definierar vem som är en flykting. Bestämmelsen stadgar att en flykting är en person som flytt sitt land i välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk uppfattning, och som befinner sig utanför det land, vari hen är medborgare i och som på grund av tidigare nämnd fruktan inte kan eller vill återvända till det landet. Uppsatsen undersöker huruvida asylsökanden med funktionsnedsättning utgör en viss samhällsgrupp enligt artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen när den tolkas i ljuset av CRPD. Därutöver är intersektionalitet ett nödvändigt begrepp kring uppsatsens förståelse av asyl- och funktionsrätt. Ett intersektionellt perspektiv ska åskådliggöra hur olika former av diskriminering samverkar. Utifrån en internationell rättsdogmatisk metod har artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen och CRPD undersökts i syfte att anlägga ett intersektionellt perspektiv av förföljelsegrunden *tillhörighet till viss samhällsgrupp*. Detta har gjorts i syfte att inkludera asylsökanden med funktionsnedsättning inom förföljelsegrunden tillhörighet till viss samhällsgrupp.

Undersökningens resultat visar att en intersektionell tolkning av CRPD och flyktingkonventionen är möjlig. CRPD förstärker de rättigheter vilket garanteras asylsökanden med funktionsnedsättning. Förföljelsegrunden tillhörighet till viss samhällsgrupp ska tolkas evolutionärt och mot bakgrund av mänskliga rättigheter. CRPD är ett rättsligt instrument som uppmärksammar personer med funktionsnedsättning, därav skapar CRPD utrymme för att inkludera asylsökanden med funktionsnedsättning inom förföljelsegrunden tillhörighet till viss samhällsgrupp. Därtill visar resultatet att rättsvetenskaplig forskning med fokus på asyl- och funktionsrätt är essentiell för att uppmärksamma en grupp som internationell människorättslagstiftning dessförinnan åsidosatt.

FÖRORD

Jag vill inleda med att rikta ett varmt tack till min handledare Anna Bruce. Tack Anna för fantastisk handledning och för ditt engagemang.

Tack till Matilda och Olivia för alla icke-juridiska diskussioner.

Slutligen vill jag rikta ett varmt tack till min familj och mina goda vänner.

Helsingborg den 11 juni 2022

Agnesa Hasani

FÖRKORTNINGAR

CRPD	FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, New York, 13 december 2006
EU	Europeiska unionen
FN	Förenta nationerna
MR-traktat	Mänskliga rättigheters traktat
UDHR	Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna
UNHCR	Förenta nationernas Flyktingkommissarie
VCLT	Wienkonventionen om traktaträtten, Wien, 23 maj 1969

1. INTRODUKTION

1.1 Bakgrund

Det internationella arbetet för flyktingars rättigheter tar sin utgångspunkt i artikel 14 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (UDHR)¹. Artikel 14 fastställer att var och en har rätt att i andra länder söka och åtnjuta asyl från förföljelse. Artikel 14 har motiverat och utvecklat skapandet av 1951 års konvention om flyktingars rättsliga ställning.² Sedan 1951 har ett fåtal internationella fördrag antagits för att uppmärksamma särskilda grupper av människor i syfte att uppmärksamma och garantera deras mänskliga rättigheter. Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD)³ och det fakultativa protokollet till CRPD är sådana fördrag vilket explicit skyddar personer med funktionsnedsättning. Skapandet av CRPD och flyktingkonventionen etablerar att flyktingar respektive personer med funktionsnedsättning utgör utsatta grupper värdig särskilt skydd av samhället. I intersektionen mellan asyl och funktionalitet finns flyktingar och asylsökanden med funktionsnedsättning. Asylsökanden med funktionsnedsättning utgör *en* grupp, som kräver kombinerade insatser, men gruppen uppmärksammas inte explicit av internationella traktat.

FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) har uppmanat konventionsstaterna till flyktingkonventionen att skydda och bistå flyktingar och asylsökanden med funktionsnedsättning mot alla former av diskriminering. Vidare har UNHCR uttalat att konventionsstaterna bör tillhandahålla det som behövs för att tillgodose deras behov.⁴ 2021 har uppskattningsvis 84 miljoner människor tvångsförflyttas världen över. 4,4 miljoner beräknas vara asylsökanden⁵ och 26,6 miljoner beräknas vara flyktingar.^{6 7}

---

¹ UN General Assembly, Universal Declaration of human Rights, 10 December 1948, 217 A (III). För svensk översättning se United Nations, United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Universal Declaration of Human Rights – Swedish (Svenska) < <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/swedish-svenska> > [Besökt: 2022-04-27].

² UN General Assembly, Convention Relating to the Status of Refugees, Resolution 2198 (XXI) adopted by the UN General Assembly. Hädanefter: Flyktingkonventionen.

³ Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och fakultativt protokoll till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, New York den 13 december 2006, SÖ 2008:26.

⁴ UNHCR, Conclusion on refugees with disabilities and other persons with disabilities protected and assisted by UNHCR, No. 110 (LXI) – 2010, Executive Committee 61st session. Contained in United Nations General Assembly document A/AC.96/1095, 12 October 2010.

⁵ Av Migrationsverkets hemsida framgår det att *asylsökanden* är en person som tar sig till Sverige och ansöker om asyl men som ännu inte fått sin ansökan avgjord. Se Migrationsverket, Asylregler, 2022-03-01, <

Vad gäller uppgifter gällande asylsökanden och flyktingar med funktionsnedsättning saknas dock sådan information.⁸ För närvarande integreras inte funktionsnedsättning och funktionshinder som element inom den internationella asylrätten.⁹ Av den anledningen riskerar asylsökanden med funktionsnedsättning att uppleva en dubbel utsatthet i relation till deras rätt till asyl. De lever i rädsla på grund av förföljelse och deras fullständiga deltagande i samhället försvåras på grund av sociala barriärer och hinder.¹⁰ Asylsökanden och flyktingar med funktionsnedsättning vilka upplever krig och väpnade konflikter samt humanitära katastrofer framstår som en av världens mest utsatta och sårbara grupp.¹¹ Därav är det relevant och nödvändigt att undersöka huruvida asylsökanden med funktionsnedsättning omfattas av flyktingkonventionen när den tolkas i ljuset av CRDP.

1.2 Syfte och frågeställning

1.2.1 Syfte

Genom användning av en internationell rättsdogmatisk metod ska arbetet synliggöra rätten till asyl för asylsökanden med funktionsnedsättning på basis av CRPD och flyktingkonventionen. Grunden för detta arbete hänför sig till väsentligheten av att undvika systematiska kränkningar av de garanterade mänskliga rättigheter vilka tillkommer asylsökanden med funktionsnedsättning. Utgångspunkten för detta arbete är att analysera termen ”förföljelse” och förföljelsegrunden ”tillhörighet till viss samhällsgrupp” för att undersöka om asylsökanden med funktionsnedsättning omfattas av artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen. Den premiss som jag ska introducera ska ge

---

<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Att-ansoka-om-asyl/Asylregler.html>
> [Besökt: 2022-05-02].

⁶ **Flyktingar** avser någon som har fått sin ansökan om asyl avgjord och som därav fått flyktingstatus. Se Migrationsverket, Skyddsstatus, 2022-03-01 < <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Efter-beslut/Om-du-far-stanna/Skyddsstatus.html> > [Besökt: 2022-05-02].

⁷ UNHCR, Refugee Data Finder, 10 November 2021 < <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> > [Besökt: 2022-05-02].

⁸ UN, Department of Economic and Social Affairs, Disability, Refugees and Migrants with Disabilities < https://www.un.org/development/desa/disabilities/refugees_migrants_with_disabilities.html > [Besökt: 2022-05-02].

⁹ UN, Department of Economic and Social Affairs, Disability, Refugees and Migrants with Disabilities.

¹⁰ Crock, Mary., Ernst, Christine., McCallum AO, Ron., ”Where Disability and Displacement Intersect: Asylum Seekers and Refugees with Disabilities, i: *International Journal of Refugee Law*, 24(4), December 2012, pp.735-764, s. 736.

¹¹ Crock et al. (2012), s. 736.

belägg för att intersektionen mellan asyl och funktionalitet endast blir synlig och skyddad när flyktingkonventionen och CRPD tolkas intersektionellt. Därav är syftet att undersöka om en intersektionell tolkning av flyktingkonventionen och CRPD kräver, respektive tillåter, en tolkning vilket inrymmer asylsökanden med funktionsnedsättning under förföljelsegrunden tillhörighet till viss samhällsgrupp för att initiera rätten till asyl. Uppsatsen utgår från ett intersektionalitetsperspektiv fokuserat på asyl och funktionalitet. Ett intersektionalitetsperspektiv synliggörs genom en samläsning av flyktingkonventionen (asyl) och CRPD (funktionalitet).

1.2.2 Frågeställning

Följande frågeställningar ska besvaras för att uppfylla uppsatsens syfte:

1. Utgör asylsökanden med funktionsnedsättning en viss samhällsgrupp under flyktingkonventionen när den tolkas i ljuset av CRPD?
2. Finns det en skyldighet för konventionsstaterna till flyktingkonventionen och CRPD att i nationell lagstiftning uttrycka att asylsökanden med funktionsnedsättning utgör en viss samhällsgrupp?
3. Om nej, vilka andra åtgärder bör konventionsstaterna vidta i relation till asylsökanden med funktionsnedsättning på basis av rätten till asyl?

1.3 Avgränsning

Utöver grunderna asyl och funktionalitet innefattar inte detta arbete en djupgående analys av intersektionell diskriminering i relation till asylsökanden med funktionsnedsättning. Det finns andra förtryckskategorier som särskiljer asylsökanden med funktionsnedsättning, exempelvis kön och ålder, dessa ska dock inte undersökas.¹² Vidare avser inte uppsatsen att genomföra en komparativ undersökning av de skyddsregler vilket gäller i olika länder för asylsökanden med funktionsnedsättning. Det rekommenderas dock att genomföra sådan forskning med komparativa inslag.¹³

---

¹² En sådan fråga kan och bör studeras ytterligare eftersom CRPD anger uttryckligen att kvinnor och flickor med funktionsnedsättning är utsatta för flerfaldig diskriminering, se artikel 6, CRPD. Liknande frågeställning kan undersökas vad gäller barn med funktionsnedsättning, se artikel 7, CRPD. Därav kan andra intersektionella analyser göras i relation till asylsökanden med funktionsnedsättning, exempelvis kvinnliga respektive minderåriga asylsökanden med funktionsnedsättning.

¹³ Ett sådant arbete bör dock studeras på grund av det faktum att förarbetena till utlänningslagen (2005:716) anger att en nationell tillämpning av flyktingkonventionen inte bör avvika från tillämpningen i andra länder, se Prop. 1996/97:25 ”Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv”, s. 95-96.

På grund av uppsatsens syfte och frågeställningar är arbetet avgränsat till flyktingar och asylsökanden med funktionsnedsättning. Vidare är uppsatsen avgränsat till internationell rätt. Avgränsningen är hänförlig till flyktingkonventionens relevans för den internationella asylrätten. Exempelvis har konventionsstaterna till flyktingkonventionen liknande flyktingbegrepp vilka motsvarar artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen.¹⁴ Därav ska det nationella rättsläget inte undersökas. Grundtanken bakom detta val är hänförlig till den oklarhet som råder på grund av intersektionen mellan asyl och funktionalitet inom det valda rättsområdet. Huruvida Sverige efterföljer skyldigheterna, och upprätthåller de garanterade rättigheterna, enligt CRPD och flyktingkonventionen i relation till asylsökanden med funktionsnedsättning kräver vidare forskning. Uppsatsens epilog ska dock öppna upp uppsatsens syfte i relation till Sverige.

Europarättslig lagstiftning är relevant, dock ska sådan lagstiftning inte undersökas. Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) är inkorporerad i svensk lag.¹⁵ Forskning kring EKMR i relation till CRPD påvisar att det finns ett samband mellan EKMR och asylsökanden med funktionsnedsättning till följd av, bland annat, artikel 14 EKMR (förbud mot diskriminering). Sådan forskning är relevant men är utanför uppsatsens syfte och frågeställningar.¹⁶

EU-rättslig lagstiftning ska endast användas i ett begränsat omfång. EU-rättslig lagstiftning ska användas för att jämföra förföljelsebegreppet och dess element mot flyktingkonventionen. EU-rättslig lagstiftning ska endast användas för att påvisa en utökad tillämpning av flyktingbegreppet än vad flyktingkonventionen ursprungligen stadgar.

---

¹⁴ Se exempelvis det svenska flyktingbegreppet, 4 kap. 1 § utlänningslag (2005:716), samt det EU-rättsliga flyktingbegreppet, artikel 2(c) rådets direktiv 2004:83/EG (skyddsgrundsdirektivet).

¹⁵ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, EKMR, är inkorporerad i svensk lag genom Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

¹⁶ Se Lie, Anna, Sårbart skydd: En undersökning av rätten till jämlik tillgång till en effektiv asylprocess för asylsökanden med PTSD utifrån Europakonventionen ur ett kritiskt intersektionalitetsperspektiv, Lunds universitet, Lund, 2021.

1.4 Forskningsläge

Mary Crock, Christine Ernst och Ron McCallum AO återfinns inom det internationella forskningsfältet. Författarna har bidragit med artikeln ”*Where Disability and Displacement Intersect: Asylum Seekers and Refugees with Disabilities*”.¹⁷ Crock, Ernst och McCallum konstaterar att intersektionen mellan asyl och funktionalitet är ett relevant intresseområde inom rättslitteraturen på grund av CRPD. Författarna undersöker flyktingkonventionens bestämmelser, däribland flyktingbegreppet. Analysens omfång är dock av övergripande karaktär.¹⁸ Författarna undersöker inte närmare huruvida asylsökanden med funktionsnedsättning faktiskt utgör en viss samhällsgrupp enligt flyktingkonventionens mening. Därav finns forskningsutrymme att undersöka en sådan frågeställning med fokus på valda teorier och bestämmelser ur CRPD och flyktingkonventionen.

Inom det europeiska forskningsfältet återfinns Clara Straimer och Carmine Conte. Straimer undersöker asyl- och funktionsrätt inom EU.¹⁹ Straimer noterar att asyl- och funktionsrätt som intersektioner har haft begränsad uppmärksamhet inom EU. Straimer observerar att mångfalden hos personer med funktionsnedsättning måste beaktas vid bedömningar kring asylärenden.²⁰ Straimers huvudområde är EU-rätt, dock återfinns relevant material gällande CRPD och flyktingkonventionen inom arbetet. Likt Straimer undersöker Conte intersektionen mellan asyl och funktionalitet inom EU.²¹ Conte beaktar flyktingbegreppet ur flyktingkonventionen för att undersöka i vilken utsträckning CRPD kan användas för att utöka skyddet för asylsökanden med funktionsnedsättning inom EU.²² Likt Straimer belyser Conte relevanta aspekter av CRPD och flyktingkonventionen. Dock undersöker inte Conte och Straimer huruvida asylsökanden med funktionsnedsättning utgör en samhällsgrupp under flyktingkonventionen. Därav finns det forskningsutrymme.

---

¹⁷ Se fotnot 10.

¹⁸ Crock et al. (2012), s. 762-764.

¹⁹ Straimer, Clara, ”Vulnerable or invisible? - Asylum seekers with disabilities in Europe”, i: *UNHCR, Policy Development and Evaluation Service, New issues in refugee research*, Research Paper No. 194, 2010.

²⁰ Straimer (2010), s. 18.

²¹ Conte, Carmine, ”What about Refugees with Disabilities: The Interplay between EU Asylum Law and the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities”, i: *European Journal of Migration and Law*, 18(3), 2016, pp. 327-350.

²² Conte (2016), s. 336.

1.5 Teori

1.5.1 Intersektionalitet

Begreppet intersektionalitet anvisar ett teoretiskt perspektiv över hur olika former av diskriminering samverkar.²³ Ett intersektionellt perspektiv ska synliggöra hur olika maktordningar interagerar.²⁴ Teorin utgör ett redskap för att synliggöra att asylsökanden med funktionsnedsättning är *en* grupp. Funktionalitet och asyl har behandlats fristående från varandra inom lagstiftning. Intersektionell teori ska åskådliggöra hur somliga målgrupper, exempelvis asylsökanden och personer med funktionsnedsättning, tillsammans utgör en grupp i behov av kombinerade insatser. Exempelvis har inte asylsökanden med funktionsnedsättning samma behov som asylsökanden utan funktionsnedsättning. Inte heller har svenska medborgare med funktionsnedsättning samma behov som asylsökanden med funktionsnedsättning. Intersektionalitet är ett redskap som kan användas för att synliggöra olika målgrupper och deras behov för att skapa anpassade insatser och uppnå ett önskat resultat.²⁵ Utgångspunkten för ett intersektionellt perspektiv är dock inte endast erkännandet av olika identiteter.²⁶ Intentionen bakom ett intersektionellt perspektiv är att blottlägga förtrycksformer och förstå de *tillsammans* ($a+b = \text{asyl} + \text{funktionalitet}$). Det är dock inte tillräckligt att endast identifiera olika kategorier som bör uppmärksammas i samhället, genom att exempelvis lägga funktionshinder, sexualitet och ålder till andra kategorier som genus och etnicitet ($a+b(+c\dots)$).²⁷ Helena Tolvhed betonar att sådana summeringar riskerar att reproducera ett skillnadstänk som positionerar människor i över- och underordning.²⁸ I en sådan kontext ska asyl och funktionalitet undersökas för att klarlägga hur de samverkar samt hur rättens brister och dess effekter påverkar asylrätten för asylsökanden med funktionsnedsättning. Tolvhed betonar att kategoriseringar som ”genus”, ”klass” och ”funktionalitet/funktionshinder” utgör analytiska begrepp. Sådana

---

²³ Svenska Akademiens Ordböcker, SAOL, *intersektionalitet* < <https://svenska.se/tre/?sok=intersektionalitet&pz=2> > [Besökt: 2022-05-15].

²⁴ Jämställdhetsmyndigheten, fakta om jämställdhet, intersektionalitet, publiceringsdatum: 13 september 2021, senast uppdaterad: 12 januari 2022.

²⁵ Jämställdhetsmyndigheten, fakta om jämställdhet, intersektionalitet < <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/fakta-om-jamstallldhet/intersektionalitet/> > [Besökt: 2022-05-15].

²⁶ Tolvhed, Helena, 2010, ”Intersektionalitet och historievetenskap”, i: *Scandia: Tidskrift för historiskt forskning*, 76(1), s. 69-72, [Elektroniskt resurs], s. 62. Tillgänglig via LUBcat, s. 62.

²⁷ Se Tolvhed (2010), s. 62 för de exempel Tolvhed nämner och hur de omnämns.

²⁸ Tolvhed (2010), s. 62.

begrepp ska undersökas för att synliggöra dynamiken mellan människor och samhällets institutioner.²⁹

1.5.2 Den sociala modellen av funktionsnedsättning

Mot bakgrund av termen funktionsnedsättning som ett osynligt element inom människorättslagstiftning skriver Rosemary Kayess och Philip French att funktionsrätt traditionellt har diskuterats mot bakgrund av hälsolagstiftning.³⁰ I kontrast till den traditionella föreställningen över funktionsrätt karakteriseras CRPD som ett traktat vilket ger uttryck för ett paradigmskifte. CRPD avvisar ett föråldrat förhållningssätt till funktionsrätt. CRPD anammar ett rättighetsbaserat förhållningssätt vilket medför att personer med funktionsnedsättning inte uppfattas som vårdobjekt. Följande uttalas av Kayess och French:

”The UN High Commissioner for Human Rights has also characterised the CRPD as enshrining this paradigm shift in attitudes. She has conceptualised the CRPD as rejecting the ‘view of persons with disabilities as object of charity, medical treatment and social protection’ *and as affirming persons with disability as ‘subject of rights, able to claim those rights as active member in society’*.”^{31 32}

Kayess och French analyserar två modeller av funktionsnedsättning. Den första modellen är den medicinska modellen av funktionsnedsättning. Den andra modellen är den sociala modellen av funktionsnedsättning. De två modellerna av funktionsnedsättning påverkar och skildrar hur personer med funktionsnedsättning uppfattas av samhället.³³ Den medicinska modellen av funktionsnedsättning har skapat en föreställning om att ”problem” och ”lösningar” till diverse dilemman och frågor som påverkar personer med funktionsnedsättning går att finna hos dem snarare än hos samhället. Sådana föreställningar över funktionshinder skapar uppfattningen att funktionsnedsättningen i sig är anledningen till olika begränsningar i samhället. Den medicinska modellen av funktionsnedsättning ignorerar samhällets sociala roll i sådana

---

²⁹ Tolvhed (2010), s. 62.

³⁰ Kayess, Rosemary., French, Philip., ”Out of Darkness into Light – Introducing the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, i: *Human Rights Law Review*, 8(1), January 2008, pp. 1-34, s. 14.

³¹ Kayess, French (2008), s. 3.

³² Egen kursivering.

³³ Kayess, French (2008), s. 5.

begränsningar. Sådana uppfattningar över funktionshinder har dominerat den politiska sfären i relation till funktionsrätt och har resulterat i negativa attityder och diskriminerande metoder som utesluter personer med funktionsnedsättning. Sådana attityder resulterar i stigmatisering av personer med funktionsnedsättning.³⁴

I kontrast till den medicinska modellen finns i sin tur den sociala modellen av funktionsnedsättning. Den sociala modellen av funktionsnedsättning identifierar samhällsliga hinder som påverkar personer med funktionsnedsättning. Modellen uppmärksammar att fysiska och sociala hinder måste avlägsnas för att inkludera personer med funktionsnedsättning.³⁵ CRPD har starkt influerats av den sociala modellen av funktionsnedsättning. CRPD avvisar den medicinska modellen av funktionsnedsättning. CRPD och dess garanterade rättigheter förstärker inställningen att personer med funktionsnedsättning är rättighetsbärare.³⁶

1.5.3 Judith Butler: Osörjbara liv

Judith Butler är amerikansk professor i retorik och litteraturvetenskap. I *Krigets ramar*³⁷ undersöker Butler hur människor värderas. Teorin har använts för att belysa hur samhället respektive staten skildrar personer med funktionsnedsättning. Krigets ramar skildrar hur vissa mänskliga liv betraktas som omöjliga att sörja, som *osörjbara*. Av krigets ramar framgår det att ”osörjbara liv” legitimerar krigföring och statlig våld mot olika grupper. Butler åskådliggör att motsvarande våld upplevs oacceptabelt när sådant våld tillfogas ”sörjbara liv”. Åtskillnaden mellan sörjbara respektive osörjbara liv tydliggörs av statens villighet att offentligt sörja vissa liv. Ett offentligt sörjande kan därefter, enligt Butler, indikera vilka liv som värdesätts (sörjbara liv).³⁸ Butler skildrar osörjbara liv som följande:

”Om vissa liv inte kvalificerar sig som liv eller inte är, från början, fattbara som liv inom vissa epistemologiska ramar, då är dessa liv varken levda eller förlorade i den fulla bemärkelsen”.³⁹

---

³⁴ Kayess, French (2008), s. 6.

³⁵ Kayess, French (2008), s. 6.

³⁶ Kayess, French (2008), s. 7.

³⁷ Butler, Judith, *Krigets ramar - När är livet sörjbart?*, Tankekraft Förlag, 2009.

³⁸ Butler (2009), s. 45-46.

³⁹ Butler (2009), s. 13.

En av utgångspunkterna för Butlers teori är antalet förluster av liv som upprepas varje dag. Butler skriver att uppfattningen över förlorade liv måste sammanfalla med ett etiskt och politiskt motstånd över de förluster som krig medför.⁴⁰ Politiska grupperingar eller formationer skapar normativa ramar för olika individer. Sådana ramar är exempelvis verksamma inom immigrationspolitik och riskerar att skildra människor inom två kategorier, antingen som sörjbara eller som osörjbara.⁴¹ Butler noterar att staten bör förstå hur politiska bildningar skapar mänsklig utsatthet genom att differentiera mellan olika grupper.⁴² Butler använder skildringar av den mänskliga kroppen som en symbol för sörjbara, respektive, osörjbara liv. Det är exempelvis inte lämpligt att identifiera *en* mänsklig gestalt, eftersom en sådan metod är problematiskt utifrån ett genus- eller funktionshinders perspektiv då det inte finns en sådan gestalt.⁴³ Detta påstående är av relevans för följande uttalande av Butler:

”Jag står redan inför en värld jag aldrig valde när jag utövar mitt aktörskap. Vissa slags kroppar kommer följaktligen att framträda mer osäkert än andra, beroende på vilka versioner av kroppen, eller på morfologin i allmänhet, som stöder eller skriver under idén om det mänskliga liv som är värt att skydda...”⁴⁴

Med detta uttalande erinrar Butler att normativa ramverk, representerade av det allmänna, i förväg fastställer sörjbara liv.⁴⁵ Butler påpekar att statsmakten reglerar sörjbara respektive osörjbara liv. Butler använder terroristdådet den 11 september 2001 som ett exempel. Efter attackerna skedde ett offentligt sörjande av alla avlidna. De avlidnas livshistoria, deras namn och deras bilder publicerades av media. Dock förekom det exempelvis ett väsentligt mindre sörjande för alla icke-amerikanska avlidna medborgare.⁴⁶ Butler påpekar att offentligt sörjande, i media, är en politisk fråga. På sådana plan kan staten försöka reglera och kontrollera de grupper som kommer bli ihågkomna och de grupper som kommer gå förlorade.⁴⁷ Det fundamentala i Butlers teori

---

⁴⁰ Butler (2009), s. 23.

⁴¹ Butler (2009), s. 32.

⁴² Butler (2009), s. 35.

⁴³ Butler (2009), s. 57.

⁴⁴ Butler (2009), s. 57-58.

⁴⁵ Butler (2009), s. 58.

⁴⁶ Butler (2009), s. 45.

⁴⁷ Butler (2009), s. 45-46.

om sårbarhet och osörjbara liv, som granskat av andra forskare, är att *sårbarhet* skapar diskurser över vilka grupper som kan anses vara indisponibla, det vill säga; vilka grupper som kan karaktäriseras som osörjbara liv. Enligt Butler förknippas sårbarhet med osäkerhet och hjälplöshet, karaktärsdrag som riskerar att bli avpolitiserade.⁴⁸ Butler avvisar ett sådant synsätt på sårbarhet och osäkerhet. Osäkerhet bör istället beskrivas som en gemensam betingelse för all mänskligt liv eftersom liv är ändligt och av den anledningen alltid beroende av andra faktorer.⁴⁹ Följaktligen skapar osäkerhet sårbarhet. Eftersom osäkerhet är en gemensam betingelse för mänskligt liv så bör även sårbarhet beskrivas utifrån ett sådant perspektiv. Enligt Butler bör sårbarhet erkännas för att det ska bli politiserad.⁵⁰

I kontexten av detta arbete med fokus på asyl och funktionalitet föreligger en marginaliserad grupp: asylsökanden med funktionsnedsättning. Asylsökanden med funktionsnedsättning kan beskrivas som dubbelt marginaliserad eftersom de för de första är asylsökanden och för det andra är de personer med funktionsnedsättning. Utifrån Butlers teori om osörjbara liv bör asylsökanden med funktionsnedsättning skyddas för att undvika avpolitisering. Uppsatsen ska anlägga Butlers teori om osörjbara liv vid en undersökning kring CRPD och flyktingkonventionen för att medvetandegöra de skildringar som finns av asylsökanden med funktionsnedsättning inom internationell rätt. Gebhardt nyttjar bland annat Butlers teori och framför att flyktingar framställs som sårbara och att en sådan konstruktion skapar möjlighet för asylsökanden att motsätta sig innebörden av konstruktionen.⁵¹ Huvudpoängen är att sådana konstruktioner är möjliga att förändra genom motstånd, det vill säga, statens uppfattning över osörjbara liv kan förändras så att gruppen uppfattas som sörjbara liv.

---

⁴⁸ Gebhardt, Mareike, "To Make Live and Let Die: On Sovereignty and Vulnerability in the EU Migration Regime", i: *Redescriptions: Political Thought, Conceptual History and Feminist Theory*, 2020, 23(2), pp. 120-137, s. 124.

⁴⁹ Butler (2009), s. 23.

⁵⁰ Gebhardt (2020), s. 125 och Butler (2009), s. 23.

⁵¹ Gebhardt (2020), s. 126.

1.6 Metod och material

1.6.1 Rättsdogmatisk metod

För att uppnå syftet med denna uppsats tillämpas den internationella rättsdogmatiska metoden. Strukturen för denna uppsats är, som skrivet av Maria Nääv och Mauro Zamboni, ”... en tolkningsoperation av det material som finns tillgängligt och som kvalificeras som juridiskt relevant sådant...”.⁵² Mot bakgrund av uppsatsens syfte, frågeställningar och material är valet av metod den internationella rättsdogmatiska metoden. Utgångspunkten för den rättsdogmatiska metoden är att studera de allmänt accepterade rättskällorna.⁵³ De allmänt accepterade rättskällorna är bland annat lagstiftning, rättspraxis, lagförarbeten och rättslitteratur. Med stöd i dessa rättskällor ska det rådande rättsläget klarläggas.⁵⁴ Den rättsdogmatiska metoden har av den anledningen ett tydligt samband till arbetets valda material.

Jan Kleinman noterar rättsdogmatikens svaghet, vilket är att metoden undersöker och intresserar sig för normerna dock inte för konsekvenserna av dess tillämpning.⁵⁵ Kleinman understryker följande:

”Det gäller att inte sammanblanda analysen av hur gällande rätt är inrättad med hur den kanske borde gestaltas i framtiden under intryck av bl.a. empiriska studier”.⁵⁶

Uppsatsen ska inte använda empiriska studier. Uppsatsen ska belysa rättens brister och effekter i relation till asylsökanden med funktionsnedsättning. Rättsvetare har varierande åsikter över den rättsdogmatiska metoden. Nils Jareborg skriver att rättsdogmatik i regel inte är en vetenskaplig metod.⁵⁷ Jareborg skiljer mellan en vetenskaplig *metod* och ett vetenskapligt *syfte*. Enligt Jareborg är en vetenskaplig metod

---

⁵² Nääv, Maria., Zamboni, Mauro. (red.), *Juridisk metodlära*, Studentlitteratur AB, Stockholm, upplaga 2:1, 2018, s. 17.

⁵³ Kleinman, Jan, ”Rättsdogmatisk metod”, i: Nääv, Maria., Zamboni, Mauro. (red.), *Juridisk metodlära*, upplaga 2:1, Studentlitteratur AB, Stockholm, 2018, s. 21.

⁵⁴ Kleinman (2018), s. 21.

⁵⁵ Kleinman (2018), s. 24.

⁵⁶ Kleinman (2018), s. 24.

⁵⁷ Jareborg, Nils, Rättsdogmatik som vetenskap, SvJT, 2004, s. 8.

ett resultat av en vetenskaplig verksamhet.⁵⁸ Jareborg anser att rättsdogmatiken utövar en analys med ett vetenskapligt syfte.⁵⁹ Jareborg skriver:

”Rättsdogmatikens verklighet är själva rättssystemet som normativt system, inte det som systemet resulterar i fråga om mänskligt handlade när dess regler tillämpas av myndigheter och enskilda”.⁶⁰

Rättsdogmatiken är dock inte oanvändbar vid ett beaktande av omvärlden.⁶¹ Uppsatsen ska klargöra det rådande rättsläget och framställa kritik genom att anmärka orsakerna till rättens brister och effekterna av sådana. Detta är i överensstämmelse med den rättsdogmatiska metoden.⁶²

1.6.2 Wienkonventionen om traktaträtten

CRPD och flyktingkonventionen utgör folkrättsliga dokument. Principerna för tolkning av internationella traktat återfinns i 1969 års Wienkonvention om traktaträtten (VCLT).⁶³ Tolkningsprinciperna kan fastställa räckvidden av ett traktat samt reglera parternas rättigheter och skyldigheter.⁶⁴ Artikel 31 VCLT stadgar en allmän regel om tolkning (eng. General rule of interpretation). Följande framgår av artikel 31(1) VCLT:

”En traktat ska tolkas ärligt i överensstämmelse med den gängse meningen av traktatens uttryck sedda i sitt sammanhang och mot bakgrund av traktatens ändamål och syfte”.

Syftet med traktattolkning är att utläsa normer och rättsfakta ur folkrättsliga dokument. Artikel 31 VCLT innehåller de tolkningsmedel vilka ska användas för att undersöka CRPD och flyktingkonventionen. Grunden för artikel 31(1) VCLT är ett textuellt synsätt, det vill säga, ordalydelsen antas ge uttryck för parternas avsikter.⁶⁵ Vidare innehåller artikel 31(1) VCLT ett flertal element; ordalydelse, kontext, ändamål och

---

⁵⁸ Jareborg (2004), s. 8. Jareborg använder statistik som ett exempel för att påvisa en vetenskaplig verksamhet.

⁵⁹ Jareborg (2004), s. 8 samt Kleinman (2018), s. 25.

⁶⁰ Jareborg (2004), s. 9.

⁶¹ Jareborg (2004), s. 9.

⁶² Kleinman (2018), s. 24.

⁶³ Wienkonventionen om traktaträtten, Wien den 23 maj 1969, SÖ 1975:1.

⁶⁴ Dörr, Oliver, Interpretation of Treaties, i: Dörr, Oliver., Schmalenbach, Kirsten (red.), *Vienna Convention on the Law of Treaties: A Commentary*, Springer, New York, 2012, s. 530.

⁶⁵ Dörr (2012), s. 541.

syfte samt trovärdighet. Vid tolkning av ett traktat ska elementen användas parallellt.⁶⁶
Artikel 31(2) VCLT tydliggör att:

”I sammanhanget ingår vid tolkningen av ett traktat, förutom texten inklusive dess preambel och bilagor,”.

Preambeln utgör ett viktigt tolkningsmedel på grund av dess funktion att synliggöra och skapa normutveckling.⁶⁷ Således är den metod jag använder en internationell rättsdogmatisk metod i relation till VCLT. Notera dock att förarbeten kategoriseras som en sekundär rättskälla enligt artikel 32 VCLT. Syftet med supplementära tolkningsmedel är att fastställa den mening som framkommer vid en tillämpning av artikel 31 VCLT eller för att tydliggöra en sådan mening när en tolkning av artikel 31 VCLT inte undanröjer dess oklarhet.⁶⁸

1.6.3 Övrig vägledning

Uttalanden (rekommendationer och allmänna kommentarer) från konventionskommittéer utgör ett viktigt stöd vid tolkning och tillämpning av traktat. Somliga konventionskommittéer tar emot klagomål från enskilda. Konventionerna fastställer ett övervakningsorgan. Flyktingkonventionen har ingen kommitté vilket övervakar genomförandet av konventionen. UNHCR upprättades dock år 1950 som en tillfällig insatsstyrka på grund av andra världskriget. UNHCR har utvecklats till en signifikant organisation inom FN.⁶⁹ ⁷⁰ UNHCR:s uttalanden är av hög rang och UNHCR:s handböcker utgör en viktig rättskälla.⁷¹

CRPD-kommittén är övervakningskommittén till CRPD. Av artikel 35 CRPD framgår att konventionsstaterna till CRPD ska genom FN:s generalsekreterare till CRPD-

---

⁶⁶ Dörr (2012), s. 523.

⁶⁷ Lord, Janet E, ”Preamble”, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2018, s. 7.

⁶⁸ Se artikel 32(a)-(b), VCLT.

⁶⁹ UNHCR, The UN Refugee Agency, About us, History of UNHCR < <https://www.unhcr.org/history-of-unhcr.html> > Besökt [2022-05-07].

⁷⁰ Artikel 2, 1967 års tilläggsprotokoll angående flyktingars rättsliga ställning stadgar att UNHCR och konventionsstaterna förbinder sig till samarbete.

⁷¹ UNHCR:s handböcker och dess relevans har exempelvis, inom svensk rätt, observerats av Migrationsöverdomstolen, se MIG 2006:1.

kommittén avge en fullständig rapport om de åtgärder som har vidtagits för att verkställa deras skyldigheter enligt CRPD.⁷² Vidare är allmänna kommentarer om CRPD utgivna av CRPD-kommittén av relevans eftersom sådana dokument klargör konventionsstaternas skyldigheter i fråga om CRPD:s bestämmelser.⁷³ Det bör noteras att de allmänna kommentarerna inte är rättsligt bindande.

1.6.4 Material

Akademisk litteratur som kommenterar CRPD och flyktingkonventionen har används. Avsnitt 1.4 har bland annat omnämnt Crock, Ernst och McCallum vilka har bidragit med artikeln *Where Disability and Displacement Intersect*. Vidare har Conte bidragit med artikeln *What about Refugees with Disabilities?: The Interplay between EU Asylum Law and the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities*.

Jag använder en internationell rättsdogmatiskt metod i relation till VCLT. Av den anledningen utgör CRPD och flyktingkonventionen det material som ska undersökas. För en genomgripande förståelse av CRPD och flyktingkonventionen har två böcker varit av relevans. Boken *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities* av Ilias Bantekas, Ashley Stein och Anastasiou Michael (red.) har varit nödvändig och givit en fördjupad förståelse av CRPD och dess bestämmelser. Likaså har *1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol: a commentary* av Andreas Zimmerman, Felix Machts och Jonas Dörschner (red.) varit essentiell för förståelsen kring flyktingkonventionen.

1.7 Disposition

Uppsatsens disposition lyder som följande. **Kapitel två** introducerar de rättigheter och skyldigheter som finns inom internationell rätt för asylsökanden med funktionsnedsättning. Kapitlet ska introducera läsaren för CRPD och flyktingkonventionen. Dessa avsnitt är relevanta i relation till asylsökanden med funktionsnedsättning. CRPD behandlas under avsnitt 2.1 och flyktingkonventionen behandlas under avsnitt 2.2. Därefter ska avsnitt 2.3 introducera läsaren för en intersektionell samläsning av CRPD och flyktingkonventionen och kommentera de

---

⁷² Artikel 36(1), CRPD.

⁷³ United Nations, United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, General comments, Committee on the Rights of Persons with Disabilities < <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crpd/general-comments> > [Besökt: 2022-05-13].

svårigheter som finns för asylsökanden med funktionsnedsättning. **Kapitel tre** ska presentera uppsatsens resultat. Slutligen avslutas arbetet med en **epilog** där jag noterar det svenska rättsläget i relation till asylsökanden med funktionsnedsättning. Situationen ska beskrivas för att uppmana rättsvetenskaplig forskning på en nationell nivå kring asyl- och funktionsrätt.

2. RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER UR INTERNATIONELL RÄTT I RELATION TILL ASYLSÖKANDEN MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Mänskliga rättigheter är universella och gäller alla och envar. Mänskliga rättigheter är ömsesidigt samverkande, det vill säga; mänskliga rättigheter är odelbara och ingen rättighet är av högre rang än den andra. Vidare reglerar mänskliga rättigheter förhållandet mellan stat och individ.⁷⁴ Ett fullgott skydd för de mänskliga rättigheterna kräver att rättighetskatalogen har samma relevans för alla individer.⁷⁵ Äldre internationell rätt innehöll inga föreskrifter gällande mänskliga rättigheter, till förmån för statssuveräniteten. Dåvarande internationell rätt var inte intresserad över förhållandet mellan stat och individ. Den dåvarande internationella rätten var centrerad kring regler och principer vilka reglerade hur stater och internationella aktörer bör agera gentemot varandra.⁷⁶ Det andra världskriget och dess konsekvenser åskådliggjorde dock människors utsatthet i ett rättsligt system baserat på statssuveränitet. Efter kriget började världssamfundet samarbeta inom FN för att tillförsäkra ett effektivt skydd till alla människor under internationell rätt.⁷⁷ Sedan dess har ett flertal traktat antagits innehållande mänskliga rättigheter (MR-traktat) samt fördrag som reglerar specifika grupperns rättigheter. De tidiga MR-traktaten omfattade *alla* människor.⁷⁸ Därefter har fördrag utvecklats för att uppmärksamma specifika grupper av människor. Sådana fördrag har uppmärksammat kvinnor, barn, flyktingar och personer med funktionsnedsättning.⁷⁹ CRPD är ett MR-traktat och utvecklingen av mänskliga rättigheter påvisar att konceptet är evolutionärt. Utvecklingen av mänskliga rättigheter synliggör den tidigare uppfattningen kring rättigheterna och dess antagande mot bakgrund av en snäv uppfattning av jämlikhet.⁸⁰ CRPD är det första rättsligt bindande dokumentet som explicit uppmärksammade personer med funktionsnedsättning, med

---

⁷⁴ Mattisson, O., Hellström, M., Bruce, A., & Fredriksson, G. (2019). *Mänskliga rättigheter på lokal och regional nivå*. Sveriges Kommuner och Landsting, s. 7-9.

⁷⁵ Bruce, Anna, *The Unfolding of Equality in International Human Rights Conventions*, Equality. Stockholm: Stockholm Institute for Scandinavian Law, 2022, Vol. 68, pp. 37-66, s. 38.

⁷⁶ Kanter, Arlene S., *The Development of Disability Rights under International Law: From Charity to Human Rights*, Routledge, New York, 2015, s. 22.

⁷⁷ Kanter (2015), s. 22.

⁷⁸ Kanter (2015), s. 23.

⁷⁹ Kanter (2015), s. 26.

⁸⁰ Se Bruce (2022) för en undersökning över jämställdhetsbegreppet i MR-traktat och utvecklingen av mångfaldsspecifika konventioner.

undantag för barnkonventionen.⁸¹ Funktionsnedsättning och funktionshinder som element inom diskursen för mänskliga rättigheter hade dessförinnan osynliggjorts av MR-traktaten.^{82 83} UDHR, antagen och kungjord den 10 december 1948, stadgar att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter.⁸⁴ Trots ett sådant stadgande hade personer med funktionsnedsättning inte uppmärksammats som rättssubjekt värdiga särskilt skydd vid antagandet av UDHR.⁸⁵ Arlene Kanter skriver:

”Millions of people with disabilities were killed and maimed at the hands of the Nazis, yet the drafters of the UN Declaration apparently did not consider them as deserving of special legal protection within the human rights system”.⁸⁶

Likaså skriver Anna Bruce att CRPD är det senaste MR-traktatet utvecklat för att garantera mänskliga rättigheter och jämlikhet för personer med funktionsnedsättning. Skapandet av CRPD har varit nödvändigt på grund av tidigare misslyckanden, inom diskursen för mänskliga rättigheter, att garantera dem rättigheter vilket tillkommer personer med funktionsnedsättning i praktiken.⁸⁷ För en sådan illustration använder Bruce paragraf k) till CRPD:s preambel.⁸⁸ Paragraf k) medger att:

”[Konventionsstaterna] ser med oro att personer med funktionsnedsättning, *trots dessa olika instrument och åtaganden*⁸⁹, fortsätter att möta hinder för sitt deltagande som likvärdiga samhällsmedlemmar och kränkningar av deras mänskliga rättigheter i alla delar av världen”.

---

⁸¹ Artikel 2(1), Barnkonventionen stadgar att alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Bestämmelsen stadgar att konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra att varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag. Inget barn får diskrimineras och här refererar barnkonventionen direkt till barn med funktionsnedsättning. Konventionen antogs av FN:s generalförsamling 1989. Barnkonventionen och dess hänvisning till ”funktionsnedsättning” var därför en av de första internationella vilket explicit uppmärksammade funktionshinder genom en bestämmelse.

⁸² Kayess, French (2008), s. 12.

⁸³ Se Kayess, French (2008), s. 12 för exempel på konventioner vilket explicit inte omnämner personer med funktionsnedsättning som en skyddad kategori.

⁸⁴ Artikel 1, FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

⁸⁵ Kanter (2015), s. 27.

⁸⁶ Kanter (2015), s. 27.

⁸⁷ Bruce (2022), s. 38.

⁸⁸ Bruce (2022), s. 38.

⁸⁹ Egen kursivering.

På grund av tidigare brister inom folkrätten skyddar CRPD explicit personer med funktionsnedsättning. Flyktingkonventionen skapades under liknande omständigheter. Artikel 14(1) UDHR stadgar att, ”Envar har rätt att i andra länder söka och åtnjuta fristad från förföljelse”.⁹⁰ Efter andra världskrigets slut nyttjade fördragsförfattarna till flyktingkonventionen en tidig rättslig grund från mellankrigstiden. Den rättsliga grunden definierade två övergripande principer i relation till flyktingar. Den första principen uttryckte att flyktingar var en distinkt kategori av migranter som förtjänade särskilt skydd och uppmärksamhet av samhället. Den andra principen stadgade att flyktingar inte ska utvisas eller återsändas till länder där deras liv eller frihet är i fara.⁹¹ Det är dock viktigt att notera att rätt *till* asyl i regel inte likställs som en mänsklig rättighet. Terje Einarsen skriver följande:

”The 1951 Convention can be viewed as a third party agreement; a treaty whereby the contracting States take on obligations towards each other for the benefit of refugees who are by the same token provided with refugee rights”.⁹²

Artikel 14(1) UDHR inrymmer ingen garanterad rättighet till asyl eller permanent bosättning i den mottagande staten. Dock skapar ordalydelsen ”söka och åtnjuta fristad från förföljelse” ett skydd mot utvisning till länder där den asylsökandes liv eller frihet är i fara. Konventionsstaterna kan av den anledningen inte aktivt neka asylsökanden skydd från förföljelse.⁹³ Tolkningen av artikel 14(1) UDHR talar för att en flykting har rätt att resa in i ett land för att *pröva* sitt ärende. Vidare har sökanden en rätt att söka fristad i mottagningslandet om rädslan för förföljelse är välgrundad.⁹⁴

---

⁹⁰ Se FN-förbundet, UNA Sweden, Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna, Värdighet och rättvisa åt alla 1948-2008 < <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf> > [Besökt: 2022-04-20] för en svensk översättning av artikel 14 UDHR.

⁹¹ Skran, Cladueno M., ”Part One Background, Historical Development of International Refugee Law”, i: Zimmerman, Andreas., Machts, Felix., Dörschner, Jonas. (red.), *1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol: a commentary*, 2010, s. 6.

⁹² Einarsen, Terje, ”Part One Background, Drafting History of the 1951 Convention and 1967 Protocol”, i: Zimmerman, Andreas., Machts, Felix., Dörschner, Jonas. (red.), *1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol: a commentary*, 2010, s. 40.

⁹³ Einarsen (2010), s. 47.

⁹⁴ Se artikel 1(A)(2), Flyktingkonventionen för dess flyktingbegrepp samt Einarsen (2020), s. 48.

2.1 CRPD och rätten till asyl på grund av funktionsnedsättning

CRPD antogs den 13 december 2006 av FN:s generalförsamling. CRPD och det fakultativa protokollet till konventionen trädde i kraft i Sverige den 14 januari 2009.⁹⁵ I skrivande stund är 183 stater och EU anslutna till CRPD.⁹⁶ Följande avsnitt introducerar CRPD och relevanta aspekter av flyktingkonventionen. Artikel 1; artikel 11; artikel 18; preambeln; artikel 4; artikel 5 och artikel 8 ska presenteras. De utvalda bestämmelserna är av relevans kring redogörelsen av CRPD till stöd för asylsökanden med funktionsnedsättnings rätt till asyl. De utvalda bestämmelserna introduceras fristående från flyktingbegreppet.

2.1.1. Terminologi: Funktionsnedsättning och funktionshinder

Termerna funktionsnedsättning och funktionshinder används genomgående under CRPD. Termen funktionsnedsättning definieras inte av CRPD. Av preambeln till CRPD framgår att funktionsnedsättning och funktionshinder är begrepp under utveckling.⁹⁷ Terminologirådet hos Socialstyrelsen har givit följande definitioner av funktionsnedsättning och funktionshinder:⁹⁸

Funktionsnedsättning: Termen beskriver nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.

Funktionshinder: Termen beskriver begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen.

Terminologirådets definition av funktionshinder är i överensstämmelse med CRPD:s definition.⁹⁹ Vad gäller en definition av funktionsnedsättning klarlägger Emily Kakoullis och Yoshikazu Ikehara att artikel 1 CRPD *beskriver* CRPD:s personkrets. Artikel 1 CRPD innehåller en beskrivning, snarare än en definition, över personer med

---

⁹⁵ SÖ 2008:26.

⁹⁶ United Nations, Treaty Collection, Status of Treaties, Chapter IV: Human Rights, 15. Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2022 <
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-15&chapter=4&clang=en >
[Besökt: 2022-01-25].

⁹⁷ Paragraf e), Preambel, CRPD.

⁹⁸ Prop. 2008/09:28, Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, s. 8.

⁹⁹ Se paragraf e), Preambel, CRPD.

funktionsnedsättning.¹⁰⁰ Detta utläses genom bestämmelsens ordalydelse vilket anger ”... bland annat...” i artikel 1 CRPD. I relation till avsnitt 1.5.3 vilket introducerade Butlers teori om osörjbara liv är sådan beskrivning ett korrekt tillvägagångssätt eftersom det inte endast existerar *en* mänsklig gestalt. Termerna funktionsnedsättning och funktionshinder, under CRPD, beskrivs därav som begrepp öppna för en evolutionär utveckling.¹⁰¹

2.1.2 Artikel 1, 11 och 18: Omfattas asylsökanden med funktionsnedsättning av CRPD?

Artikel 1 CRPD stadgar konventionens syfte och beskriver konventionens personkategori. Av artikel 1 CRPD framgår det att konventionen ska främja alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för *alla* personer med funktionsnedsättning. Därefter går följande att utläsa ur artikel 1 CRPD:

”Personer med funktionsnedsättning innefattar bl.a. personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra”.

För att skapa en intersektionell analys av CRPD och flyktingkonventionen blir det nödvändigt att fastställa huruvida CRPD även omfattar asylsökanden med funktionsnedsättning. Crock, Ernst och McCallum har diskuterat huruvida asylsökanden med funktionsnedsättning omfattas av CRPD eller om konventionen endast omfattar konventionsstaternas medborgare.¹⁰² Författarna har noterat att under framtagandet av CRPD hävdade somliga delegationer att konventionen endast främjade konventionsstaternas medborgare. Sådana argument är odugliga och författarna hänvisar till artikel 11 CRPD.¹⁰³

Artikel 11 CRPD stadgar att konventionsstaterna ska i enlighet med sina åtaganden enligt internationell rätt vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa skydd och

---

¹⁰⁰ Kakoullis, Emily., Ikehara, Yoshikazu, ”Art 1 Purpose”, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2018, s. 36.

¹⁰¹ Se Kayess, French (2008), s. 23.

¹⁰² Crock et al. (2012), s. 738.

¹⁰³ Crock et al. (2012), s. 739-740.

säkerhet för personer med funktionsnedsättning i risksituationer, däribland väpnade konflikter, humanitära nödlägen och naturkatastrofer. Artikel 11 CRPD anger två folkrättsliga instrument: internationell humanitär rätt och internationell människorättslagstiftning. De rättsliga instrumenten är dock endast förslag. Artikel 11 CRPD stadgar ingen uttömmande lista över folkrättsliga dokument vilka kan användas vid artikelns tolkning och tillämpning.¹⁰⁴ Stephanie Motz anmärker att varje folkrättslig regel vilket skyddar personers rättigheter vid risksituationer kan användas vid en tolkning av artikel 11 CRPD.¹⁰⁵ Eftersom artikel 11 CRPD tillämpas vid *risksituationer* och *humanitära nödlägen* betonar artikeln vikten av tillgång till vatten, sanitet och hälsofaciliteter för flyktingar med funktionsnedsättning som vistas i flyktingläger.¹⁰⁶ Tillämpningen av artikel 11 CRPD inkluderar asylprocessen. Konventionsstaterna bör exempelvis tillhandahålla tillgänglig information till asylsökanden med funktionsnedsättning, samt lättlästa och officiella dokument.¹⁰⁷

Därutöver stadgar artikel 18 CRPD att konventionsstaterna ska erkänna rätten till fri rörlighet för personer med funktionsnedsättning, frihet att välja bosättningsort och till ett medborgarskap på lika villkor som andra. Konventionsstaterna ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning har rätt att förvärva medborgarskap, att inte fråntas medborgarskap godtyckligt eller på grund av funktionsnedsättning.¹⁰⁸ Av artikel 18(1)(c) CRPD framgår det att varje konventionsstat ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning har frihet att lämna vilket land som helst, även sitt eget. Det framgår explicit av artikel 18 CRPD att konventionsstaterna ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte berövas av att utnyttja migrations- och asylförfarande.¹⁰⁹ Konventionsstaterna ska undvika att direkt eller indirekt hindra personer med funktionsnedsättning från att passera deras territoriella gränser enbart på grund av

---

¹⁰⁴ Motz, Stephanie, ”Art. 11 Situations of Risk and Humanitarian Emergencies”, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2018.

s. 320.

¹⁰⁵ Motz (2018), s. 320.

¹⁰⁶ Motz (2018), s. 335.

¹⁰⁷ Motz (2018), s. 335.

¹⁰⁸ Se artikel 18(1)(a), CRPD.

¹⁰⁹ Artikel 18(1)(b), CRPD.

funktionshinder.¹¹⁰ Konventionsstaterna ska erkänna och respektera rörelsefriheten för personer med funktionsnedsättning. Rörelsefriheten för personer med funktionsnedsättning kan dock missbrukas på grund av att juridiska och administrativa åtgärder skapar barriärer för personer med funktionsnedsättning när de hindras att passera landsgränser på jämställdhetsbasis.¹¹¹

Nyssnämnda bestämmelser har påvisat att asylsökanden omfattas av CRPD. Artikel 1 CRPD säkerställer att grundläggande fri- och rättigheter ska garanteras *alla* personer med funktionsnedsättning. Ordalydelsen indikerar att CRPD är relevant för alla personer med funktionsnedsättning oavsett medborgarstatus. Ett sådant argument förstärks ytterligare av artikel 11 CRPD. Artikel 11 CRPD har uppvisat att varje folkrättslig regel som skyddar individens rättigheter inryms av bestämmelsen. Vidare har artikel 11 CRPD ett starkt samband till flyktingsituationer på grund av bestämmelsens bakgrund. Risksituationer och humanitära nödlägen skapar flyktingsituationer. Ett ytterligare argument åskådliggörs av artikel 18 CRPD. Bestämmelsen innefattar rättigheten att inte fråntas ett asylförfarande. Intersektionen mellan asyl och funktionalitet inryms därför av CRPD. Med anledning av nyssnämnda bestämmelser är det möjligt att undersöka resterande aspekter av CRPD för att analysera huruvida asylsökanden med funktionsnedsättning utgör en samhällsgrupp under flyktingkonventionen.

2.1.3 Preambeln

2.1.3.1 Paragraf e): Hinder betingade av attityder och miljön

Paragraf e) erkänner att termerna funktionsnedsättning och funktionshinder är begrepp under utveckling. Vidare erkänner paragraf e) att samhälleliga hinder motverkar ett fullt och verkligt deltagande i samhället för personer med funktionsnedsättning på lika villkor som andra.¹¹² Ordalydelsen ”... är under utveckling...” lades till eftersom fördragsförfattarna inte var eniga gällande en gemensam definition av termen funktionsnedsättning.¹¹³ Paragraf e) pekar på den sociala modellen av

---

¹¹⁰ Mute, Lawrence, Art. 18 Liberty of Movement and Nationality, i: i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, 2018, s. 522-524.

¹¹¹ Mute (2018), s. 508-509.

¹¹² Paragraf e), Preamblel, CRPD.

¹¹³ Lord (2018), s. 12.

funktionsnedsättning då paragrafen förstärker konstaterandet att personer med funktionsnedsättning inte begränsas på grund av en inneboende egenskap hos individen.¹¹⁴

2.1.3.2 Paragraf i) till preambeln: Mångfalden hos personer med funktionsnedsättning

Paragraf i) till preambeln erkänner mångfalden hos personer med funktionsnedsättning. Paragrafen är en påminnelse att personer med funktionsnedsättning inte är en homogen grupp. Personer med funktionsnedsättning omfattar en mångfaldig grupp av personer.¹¹⁵ Dessutom återspeglar paragraf i) artikel 3(d) CRPD som föreskriver respekt för olikheter och acceptering av personer med funktionsnedsättning som en del av den mänskliga mångfalden och mänskligheten.¹¹⁶ Därutöver är paragrafen relevant eftersom den indikerar att identifiering och avveckling av samhälleliga barriärer kräver rimlig anpassning av individuella behov. Ett enhetligt tillvägagångssätt likställs därav inte som en jämlik metod.¹¹⁷

2.1.3.3 Paragraf p) Intersektionell diskriminering

Konventionsstaterna erkänner i paragraf p) till preambeln intersektionell diskriminering och erkänner flerfaldig diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Följande utläses ur paragraf p):

” [Konventionsstaterna] ser med oro på de svåra förhållanden som möter personer med funktionsnedsättning som är utsatta för flerfaldiga former av diskriminering på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiskt eller annan åskådning, nationell, etnisk, ursprunglig eller social härkomst, egendom, börd, ålder eller ställning i övrigt”.

Paragraf p) omnämner flera förtryckskategorier som kan resultera i flerfaldig diskriminering för personer med funktionsnedsättning. Ordalydelsen ”ställning i övrigt”

---

¹¹⁴ Kayess, French (2008), s. 24.

¹¹⁵ Lord (2018), s. 18.

¹¹⁶ Se även Lord (2018), s. 18.

¹¹⁷ Lord (2018), s. 18. Se även Arnardóttir, Oddný Mjöll, ”A Future of Multidimensional Disadvantage Equality?”, i: Arnardóttir, Oddný Mjöll, Quinn, Gerard. (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: European and Scandinavian Perspectives*, 2009.

är dock inte definierat. Ordalydelsen skapar en bred tolkning av paragrafen och dess tillämpning av relevanta och potentiella förtryckskategorier.

2.1.4 Artikel 3 CRPD: Allmänna principer

Artikel 3 CRPD stadgar bland annat följande:

”Denna konventions principer är följande:

- a) *respekt för inneboende värde*¹¹⁸, individuellt självbestämmande, innefattande frihet att göra egna val samt enskilda personers oberoende,
- b) icke-diskriminering,
- c) fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället,
- d) respekt för olikheter och acceptering av personer med funktionsnedsättning som en del av den mänskliga mångfalden och mänskligheten,”

2.1.4.1 Respekt för inneboende värde

Artikel 3(a) CRPD stadgar respekt för inneboende värde. Begreppet ”inneboende värde” går att utläsa i ett flertal MR-traktat och CRPD omnämner mänsklig värdighet genomgående under konventionen.¹¹⁹ Begreppet ”värde”/”värdighet” härstammar från UDHR. Som tidigare skrivet stadgar UDHR att alla människor är födda fria och lika i värde och i rättigheter.¹²⁰ Termen ”värdighet” (eng. dignity) eller termen ”mänsklig värdighet” (eng. human dignity) har haft en betydande roll i utvecklingen av internationell människorättslagstiftning.¹²¹

Marcus Düwell, Jens Braarvig, Roger Brownsword och Dietmar Mieth med mera utforskar termen ”human dignity” och betraktar olika teoretiska och juridiska förutsättningar för begreppet samt dess genomförande inom internationell människorättslagstiftning.¹²² Bestämmelser som stadgar värdighet påvisar att varje

---

¹¹⁸ Egen kursivering.

¹¹⁹ Se bland annat artikel 1 CRPD vilket refererar till ”inneboende värde”, Artikel 8 CRPD samt paragraf a) till preambeln vilket åberopar principerna i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Se även Arduin, Sarah, Art 3 General Principles, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, 2018, s. 91.

¹²⁰ Artikel 1, Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna.

¹²¹ Arduin (2018), s. 90.

¹²² Düwell, Marcus., Braarvig, Jens., Brownsword, Roger och Mieth, Dietmar (red.), *The Cambridge Handbook of Human Dignity: Interdisciplinary Perspectives*, Cambridge, Cambridge University Press, 2014.

människa är i besittning av alla grundläggande mänskliga rättigheter och att varje person tillkännages rättigheterna likvärdigt.¹²³ Sarah Arduin påpekar att användningen av konceptet värdighet är tvetydigt och omtvistad inom rättslitteraturen.¹²⁴ Konceptet är beroende av politiska och samhällseliga värderingar. Resultatet blir av den anledningen avvikande samt motstridiga uppfattningar av begreppet.¹²⁵ De skyldigheter vilka efterföljer konceptet är beroende av rättigheternas normativa innehåll. Olika omständigheter kan resultera i varierande innebörd.¹²⁶ Düwell skriver följande:

”...if we were to understand human dignity as an 'open norm', the normative content of human dignity would depend on the image of appropriate behaviour (the cultural customs or habits) that is upheld in a specific society”.¹²⁷

Som tidigare nämnt återfinns begreppet inneboende värde i ett flertal MR-traktat. Mänskliga rättigheter kan härledas från begreppet värdighet. Konceptet värdighet ska dock inte uppfattas som ett verktyg vilket skapar en uttömmande lista över mänskliga rättigheter. Mänskliga rättigheter kan och kommer att förändras över tid.¹²⁸ CRPD skapar inga nya rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen applicerar redan garanterade mänskliga rättigheter på omständigheter och situationer vilka kan aktualiseras för personer med funktionsnedsättning.¹²⁹ Dock omnämner Düwell ett par faktorer vilka kan synliggöra nya rättigheter. Faktorerna är bland annat hänförliga till människans utveckling och förändringar i behov, önsknings och sårbarhet. Andra faktorer är kopplade till nya hot vilket påverkar människors värdighet, exempelvis klimatkrisen.¹³⁰ Nya förändringar kommer att kräva nytt rättsligt skydd inom ramen för människorättslagstiftning.¹³¹ Sådana förändringar åskådliggörs genom

---

¹²³ Brownsword, Roger, Human dignity from a legal perspective, i: Düwell, Marcus., Braarvig, Jens., Brownsword, Roger och Mieth, Dietmar (red.), *The Cambridge Handbook of Human Dignity: Interdisciplinary Perspectives*, Cambridge, Cambridge University Press, 2014, s. 3.

¹²⁴ Arduin (2018), 92.

¹²⁵ Se Arduin (2018), s. 92 för liknande beskrivning av begreppet värdighet och dess betydelse för mänskliga rättigheter.

¹²⁶ Düwell et al. (2014), s. 36.

¹²⁷ Düwell et al. (2014), s. 37.

¹²⁸ Düwell et al. (2014), s. 39.

¹²⁹ Kayess, French (2008), s. 20.

¹³⁰ Düwell et al. (2014), s. 39.

¹³¹ Düwell et al. (2014), s. 40.

utvecklingen av nya konventioner, såsom CRPD, vilka synliggörs på grund av att rättigheterna tolkas i sin samtid. För att nya rättigheter eller principer ska uppnå ett större omfång är det nödvändigt att tolka in sådana rättigheter i relation till mänsklig värdighet. Sådan relevans kan inte enbart skapas på grund av förändrade maktförhållanden. Relevansen av en rättighet måste vara hänförlig till skyddet av mänsklig värdighet och sådant skydd måste i sin tur vara nödvändig för att en rättighet ska efterlevas.¹³² Även om CRPD inte de jure skapar nya rättigheter så utvidgar CRPD konceptet mänsklig värdighet. Sigrid Graumann använder värdighet och autonomi som en illustration mot bakgrund av skälig anpassning. Graumann noterar att konceptet värdighet kräver, bland annat, respekt för skälig anpassning för en person som behöver omfattande stöd och omsorg i sitt vardagsliv.¹³³ En förändring eller utvidgning över konceptet värdighet, vilket är sammankopplat till mänskliga rättigheter, är möjlig att genomföra. Detta blir av relevans för situationer då CRPD kan anlägga ett annat perspektiv på de specifika omständigheter och livssituationer vilka påverkar personer med funktionsnedsättning.

2.1.5 Artikel 4 CRPD: Allmänna åtaganden

Artikel 4 CRPD stadgar att konventionsstaterna åtar sig att säkerställa och främja fullt förverkligande av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning utan diskriminering av något slag på grund av funktionsnedsättning.¹³⁴ Artikel 4 CRPD är en essentiell bestämmelse som definierar konventionsstaternas skyldigheter och dess omfång.¹³⁵ Av artikel 4 CRPD går att utläsa att konventionsstaterna ska systematiskt reformera lagstiftning, bestämmelser och sedvänjor för att säkerställa CRPD:s rättigheter.¹³⁶ Bestämmelsen klargör att konventionsstaterna är åtagandesubjekt, innefattande exempelvis regering och riksdag samt den statliga förvaltningen vilka ska genomföra dem beslut som regering och

---

¹³² Düwell et al. (2014), s. 40.

¹³³ Graumann, Sigrid, Human dignity and people with disabilities, i: Düwell, Marcus., Braarvig, Jens., Brownsword, Roger och Mieth, Dietmar (red.), *The Cambridge Handbook of Human Dignity: Interdisciplinary Perspectives*, Cambridge, Cambridge University Press, 2014, s. 488.

¹³⁴ Artikel 4(1), CRPD.

¹³⁵ Broderick, Andrea., Ferri, Delia., *International and European disability law and policy: Text, cases and materials*, Cambridge University Press, Cambridge, 2019, s. 69.

¹³⁶ Se artikel 4, CRPD samt Broderick, Andrea, ”Art. 4 General Obligations”, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2018, s. 106.

riksdag har fattat. Artikel 4 CRPD indikerar att konventionsstaterna har utlovat att anta positiva åtgärder för att säkerställa CRPD:s garanterade rättigheter.¹³⁷ Artikel 4(1)(a)-(i) CRPD preciserar dem åtgärder som konventionsstaten ska vidta.

Artikel 4(1)(a): Ändamålsenliga lagstiftningsåtgärder

Bestämmelsen stadgar att staten ska vidta alla ändamålsenliga lagstiftningsåtgärder, administrativa samt andra åtgärder för att uppfylla de rättigheter som erkänns i CRPD. Ordalydelsen ändamålsenliga åtgärder ger uttryck för en bred tolkning av artikel 4 CRPD. Konventionsstaterna bör inte endast vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att artikel 4 CRPD efterföljs, konventionsstaterna bör dessutom ange grunderna bakom sådana beslut och därav klargöra varför en eller flera åtgärder anses vara ändamålsenliga.^{138 139}

Riktlinjer, myndigheter och utbildning

Vidare framgår det av artikel 4 CRPD att konventionsstaterna ska ta hänsyn till skyddet för främjandet av de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i alla riktlinjer och program.¹⁴⁰ Konventionsstaterna ska säkerställa att myndigheter och offentliga institutioner efterföljer CRPD.¹⁴¹ Vidare stadgar bestämmelsen att konventionsstaterna har i uppgift att främja utbildning om dem rättigheter som erkänns i CRPD för specialister, personal och andra aktörer som arbetar med personer med funktionsnedsättning, så att de bättre ska kunna ge det stöd och den service som CRPD garanterar.¹⁴²

Involverandet av personer med funktionsnedsättning

Artikel 4(3) CRPD stadgar att konventionsstaterna vid utformning och genomförande av lagstiftning och riktlinjer angående frågor som berör personer med funktionsnedsättning ska samråda och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning. Artikel 4(3)

---

¹³⁷ Broderick (2018), s. 116.

¹³⁸ Broderick (2018), s. 119-120.

¹³⁹ Sådana klargöranden, eller avsaknad av sådana klargörande, kan framföras inför CRPD-kommittén som därefter kan bedöma om konventionsstaten har efterlevt CRPD och dess skyldigheter eller om konventionsstaten har agerat i strid mot konventionen. Se Broderick, Andrea (2018), s. 120.

¹⁴⁰ Artikel 4(1)(c), CRPD.

¹⁴¹ Artikel 4(1)(d), CRPD.

¹⁴² Artikel 4(1)(i), CRPD.

CRPD inbegriper dessutom explicit organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning.

2.1.6 Artikel 5 CRPD: Jämlikhet och icke-diskriminering

Artikel 5(1) CRPD stadgar att konventionsstaterna erkänner att alla människor är lika inför och enligt lagen och utan någon diskriminering berättigade till lika skydd och lika förmåner enligt lagen. Av bestämmelsen framgår det att konventionsstaterna ska förbjuda all diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Artikel 2 CRPD definierar diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Diskriminering på grund av funktionsnedsättning betyder varje åtskillnad, undantag eller inskränkning på grund av funktionsnedsättning som har till syfte eller verkan att inskränka eller omintetgöra erkännande, åtnjutande eller utövande på lika villkor som andra av alla mänskliga rättigheter. Definitionen inkluderar underlåtenhet att göra skälig anpassning. Artikel 5(3) stadgar följande:¹⁴³

”För att främja jämlikhet och avskaffa diskriminering ska konventionsstaterna vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att skälig anpassning tillhandahålls”.

Principen om jämlikhet och icke-diskriminering är en fundamental princip inom all internationell människorättslagstiftning. Principen om jämlikhet och icke-diskriminering har en stark förbindelse till mänsklig värdighet och utgör kärnan i alla fördrag om mänskliga rättigheter.¹⁴⁴ Förbud mot diskriminering återfinns ibland annat i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR)¹⁴⁵ och konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR)^{146 147}. Framtagandet av CRPD och artikel 5 har utformats med beaktande av ICCPR och

---

¹⁴³ Artikel 5, CRPD har dessutom en koppling till preambeln paragraf h) vilket stadgar att diskriminering av en person med funktionsnedsättning är en kränkning av det inneboende värdet och värdigheten hos varje människa.

¹⁴⁴ Myndigheten för delaktighet, Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, svensk översättning, nummer 2020:9 < <https://www.mfd.se/contentassets/75b43e87e4a2424994fbbb7a1249ee36/2020-9-allman-kommentar-6-jamlikhet-och-icke-diskriminering.pdf> > [Besökt: 2022-04-28], punkt 4-5.

¹⁴⁵ Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, New York den 16 december 1966, SÖ 1971:42.

¹⁴⁶ Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, New York den 16 december 1966, SÖ 1971:41.

¹⁴⁷ Se artikel 2 och 26, ICCPR samt artikel 2(2) ICESCR för fördragens diskrimineringsgrunder.

ICESCR och dess principer om jämlikhet och icke-diskriminering.¹⁴⁸ Principen om jämlikhet och icke-diskriminering utgör kärnan i CRPD, dess relevans återspeglas genomgående under konventionen genom ordalydelsen ”*på lika villkor som andra*”.¹⁴⁹

Den allmänna kommentaren nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering konstaterar att diskriminering av personer med funktionsnedsättning har förekommit och fortsätter att förekomma. Diskriminering av personer med funktionsnedsättning förekommer i olika former. Allmänna kommentaren nr 6 omnämner bland annat vissa former av diskriminering, exempelvis systematiska steriliseringar och medicinska ingrepp utan samtycke och/eller med tvång, frihetsberövande samt påtvingad och framtvingad abort.¹⁵⁰ Artikel 5 CRPD innefattar konventionsstaternas skyldighet att förbjuda *alla former* av diskriminering. Fyra huvudtyper av diskriminering kan identifieras: direkt diskriminering, indirekt diskriminering, underlåtenhet att erbjuda skälig anpassning samt trakasserier. Diskrimineringsformer kan antingen förekomma enskilt eller samtidigt.¹⁵¹ Vad gäller skälig anpassning går följande att utläsas ur artikel 2 CRPD:

””skälig anpassning” betyder nödvändiga och ändamålsenliga ändringar och anpassningar, som inte innebär en oproportionerlig eller omotiverad börda när så behövs i ett enskilt fall för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning på lika villkor som andra kan åtnjuta eller utöva alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter”.

Underlåtenhet att erbjuda skälig anpassning är diskriminerande när det är nödvändigt för en person med funktionsnedsättning att åtnjuta eller utöva alla mänskliga rättigheter på lika villkor och när sådana skäliga anpassningar förnekas.¹⁵² CRPD-kommittén påpekar att konventionsstaterna måste angripa flerfaldig och intersektionell diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Intersektionell diskriminering kan bland annat ta sig uttryck som underlåtenhet att erbjuda skälig anpassning när

---

¹⁴⁸ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 5.

¹⁴⁹ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 5.

¹⁵⁰ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 5.

¹⁵¹ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 18.

¹⁵² Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 18(c).

intersektioner mellan funktionsnedsättning och andra grunder inte undersöks.¹⁵³ CRPD-kommittén uttalar följande:

”Skydd mot diskriminering på alla grunder innebär att hänsyn måste tas till alla möjliga grunder för diskriminering och deras intersektioner. Möjliga grunder omfattar, men är inte begränsade till: funktionsnedsättning... migrant-, flykting- eller asylstatus, ...”¹⁵⁴

Det som artikel 5 CRPD förespråkar och som blir nödvändig för en analys av flyktingkonventionen i ljuset av CRPD är att det finns en rätt till undantag för personer med funktionsnedsättning. Konventionsstaternas åtaganden enligt artikel 5 CRPD innebär att konventionsstaterna är skyldiga att respektera, främja och uppfylla den rätt till icke-diskriminering som personer med funktionsnedsättning har.¹⁵⁵ Åtagandet innebär att konventionsstaterna måste identifiera *områden* eller *undergrupper* av personer med funktionsnedsättning, detta inbegriper de personer som utsätts för intersektionell diskriminering. Det framgår av den allmänna kommentaren nr 6 att konventionsstaterna måste vidta särskilda åtgärder för sådana grupper.¹⁵⁶ Som tidigare nämnt utgör artikel 5 CRPD kärnan i CRPD och dess relevans återspeglas genomgående under konventionen, av den anledningen blir även dess samband till artikel 4(3) CRPD av betydelse. CRPD-kommittén framför att konventionsstaternas skyldigheter enligt artikel 5 CRPD kräver ett nära samråd med organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. Detta inbegriper organisationer vilket företräder offer för väpnade konflikter och personer från etniska minoriteter eller med migrantbakgrund.¹⁵⁷ CRPD-kommittén uttalar att:

”Först då går det att förvänta sig att all diskriminering, inbegriper flerfaldig och intersektionell diskriminering, kommer att åtgärdas”¹⁵⁸

---

¹⁵³ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 19.

¹⁵⁴ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 21.

¹⁵⁵ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 30.

¹⁵⁶ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 32.

¹⁵⁷ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 33.

¹⁵⁸ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 33.

Artikel 5 CRPD starka kopplingar till andra särskilda artiklar i konventionen. CRPD-kommittén har konstaterat att artikel 5 CRPD måste åtföljas av åtgärder vilket ökar medvetenheten kring funktionshinder för att avskaffa negativa attityder mot personer med funktionsnedsättning.¹⁵⁹ Därav ska nästföljande avsnitt introducera artikel 8 CRPD.

2.1.7 Artikel 8 CRPD: Medvetandegörande om situationen för personer med funktionsnedsättning

Artikel 8 CRPD stadgar att konventionsstaterna har en skyldighet att medvetandegöra om situationen för personer med funktionsnedsättning. Av bestämmelsen framgår det att konventionsstaterna ska vidta omedelbara, effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att höja medvetandet i hela samhället och för att främja respekten för deras rättigheter och värdighet.¹⁶⁰ Konventionsstaternas skyldighet enligt artikel 8 CRPD innefattar ansvaret att bekämpa stereotypa uppfattningar, fördomar och skadliga sedvänjor med avseende på personer med funktionsnedsättning inom alla livets områden.¹⁶¹ Åtgärderna vilket konventionsstaterna bör vidta är att bland annat uppmuntra massmedier att framställa personer med funktionsnedsättning på ett sådant sätt som är förenligt med CRPD.¹⁶² Sådana åtgärder är nödvändiga för att personer med funktionsnedsättning inte ska porträtteras på ett orealistiskt sätt. Bestämmelsen ska uppmuntra konventionsstaterna att inte skildra personer med funktionsnedsättning som en fara för sig själv och andra eller som en ekonomisk börda för samhället.¹⁶³

Attitydrelaterade hinder gentemot personer med funktionsnedsättning skapar svårigheter i målet att uppnå jämlikhet för personer med funktionsnedsättning. Funktionshinder och funktionsnedsättning skildras exempelvis som objekt för medlidande. Sådana skildringar är konstruerade efter sociala stereotyper vilket resulterar i diskriminering mot personer med funktionsnedsättning.¹⁶⁴ Artikel 8 CRPD har till syfte att motverka sådana skildringar. Vidare har bestämmelsen ett samband till den sociala modellen av

---

¹⁵⁹ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 39.

¹⁶⁰ Artikel 8(a), CRPD.

¹⁶¹ Artikel 8(b), CRPD. Bestämmelsen refererar till "livets alla områden" och hänvisar explicit till stereotypa uppfattningar, fördomar och sedvänjor som grundas på kön och ålder. Ordalydelsen "livets alla områden" indikerar en bred tolkning över bestämmelsen. Kön och ålder utgör exempel.

¹⁶² Artikel 8(2)(c), CRPD.

¹⁶³ Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 39.

¹⁶⁴ Bariffi, Francisco, Art. 8 Awareness-Raising, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein Michal och Anastasiou Dimitris (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, 2018, [Elektronisk resurs] s. 230.

funktionsnedsättning. Uppfattning och framställning av personer med funktionsnedsättning skapas på en individ- och samhällsnivå. Sådana nivåer kan å ena sidan skapa hinder för personer med funktionsnedsättning, å andra sidan kan sådana nivåer, med korrekta skildringar, skapa sociala förändringar.¹⁶⁵ Sådana sociala förändringar kräver dock prioritering och värdesättning av samhället. Det kan observeras att förverkligandet av CRPD inte endast är en ekonomisk fråga. Ekonomiska resurser fördelas efter politiska prioriteringar, sådana prioriteringar baseras på kollektiva värderingar och övertygelser.¹⁶⁶ CRPD har beskrivits som ett paradigmskifte, även politiska, juridiska och sociala nivåer av samhället bör genomsyras av ett sådant paradigmskifte i relation till personer med funktionsnedsättning. I sådana kontexter är artikel 8 CRPD av relevans på grund av att bestämmelsen synliggör att attitydrelaterade hinder skapar barriärer och motverkar jämlikhet för alla personer med funktionsnedsättning.¹⁶⁷

2.1.8 Slutsatser kring CRPD

De ovan diskuterade bestämmelserna har bland annat presenterat att asylsökanden med funktionsnedsättning omfattas av CRPD samt att konventionsstaterna ska beakta mångfaldig diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Vidare framgår det att CRPD kräver att alla konventionsstater ska använda diverse styrmedel för att förverkliga CRPD:s garanterade rättigheter. Innebörden av dessa bestämmelser ska diskuteras under kapitel tre.

2.2 Flyktingkonventionen och rätten till asyl på grund av funktionsnedsättning

Artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen definierar och stadgar relevanta aspekter av detta arbete. Avsnittet undersöker flyktingkonventionens flyktingbegrepp och introducerar konventionens förföljelsegrunder. Artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen anger förföljelsegrunderna ras; religion; nationalitet; politisk samhörighet och tillhörighet till viss samhällsgrupp. Förföljelsegrunderna och dess samband till termen välgrundad fruktan skapar ramen för när en individ anses vara en flykting och när sådan status ger individen en rätt att få stanna i mottagningslandet.

---

¹⁶⁵ Bariffi (2018), s. 230.

¹⁶⁶ Bariffi (2018), s. 230.

¹⁶⁷ Bariffi (2018), s. 230.

2.2.1 Artikel 1(A)(2): Flyktingbegreppet

Artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen definierar en flykting som någon:

”...owing to well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of his nationality and is unable or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country...”¹⁶⁸

De nödvändiga rekvisiten är:

- Välgrundad fruktan (eng. well-founded fear)
- Förföljelse (eng. persecution/persecuted)
- Förföljelsegrunderna (eng. persecuted for reasons of...)
- Utanför det land vari personen är medborgare (eng. outside the country of his nationality)
- Inte kan/vill återvända till ursprungslandet (eng. unwilling to avail himself...)

Fördragsförfattarna till flyktingkonventionen lade ett stort fokus vid skapandet av artikel 1 flyktingkonventionen.¹⁶⁹ Anledningarna är många, centralt är dock flyktingbegreppets relevans och nödvändighet för konventionens alla rättigheter.¹⁷⁰ Konventionsstaterna till flyktingkonventionen tolkar flyktingbegreppet självständigt. Dock bör tolkningen vara i linje med den gängse meningen av konventionens uttryck i sitt sammanhang.¹⁷¹ Konventionsstaternas tolkning bör av den anledningen inte påvisa särskilda attribut från varje rättssystem. Nationella domstolar bör därför sträva efter en enhetlig tolkning av flyktingbegreppet.¹⁷² Vidare har det framgått att flyktingbegreppet är vagt formulerat. Konventionsstater, beslutsfattare och akademiker skiljer sig åt vid tolkningen av begreppet. Ytterligare svårigheter kring begreppets tolkning existerar på grund att det

---

¹⁶⁸ Artikel 1(A)(2), Flyktingkonventionen.

¹⁶⁹ UNHCR, the UN Refugee Agency, The Refugee Convention, 1951: Travaux préparatoires analysed with a Commentary by Dr. Paul Weis < <https://www.unhcr.org/protection/travaux/4ca34be29/refugee-convention-1951-travaux-preparatoires-analysed-commentary-dr-paul.html> > [Besökt: 2022-05-09].

¹⁷⁰ Einarsen (2010), s. 49-50.

¹⁷¹ Artikel 31, Wienkonventionen.

¹⁷² Hathaway, James C., Refugees and asylum, i: Opeskin, Brian, Perruchoud, Richard & Redpath-Cross, Jillyanne (red.), *Foundations of international migration law [Elektronisk resurs]*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012, s. 182

inte finns ett internationellt rättskipande institut med behörighet att utveckla auktoritativ rättspraxis.¹⁷³ Något som tydligt framgår av flyktingbegreppet är att personer med funktionsnedsättning inte uttryckligen omnämns.¹⁷⁴ Straimer har noterat att flyktingkonventionen och dess förarbeten inte tillhandahåller vägledning för aspekter relaterade till funktionshinder och funktionsnedsättning.¹⁷⁵

Som tidigare nämnt utvecklades flyktingkonventionen efter det andra världskriget och efter kalla krigets start.¹⁷⁶ Konventionens tillkomst ger upphov till frågor relaterade till fördragsförfattarna intentioner. Detta på grund av att alla rättsliga frågeställningar i relation till flyktingkonventionen behöver tillämpas i ljuset av konventionens ändamål och syfte.¹⁷⁷ Einarsen analysera flyktingbegreppet mot bakgrund av dess förarbeten och observerar huruvida flyktingbegreppet initialt avsåg att skapa en bred eller snäv uppfattning över dess tillämpning. Einarsen observerar två alternativa tolkningar av flyktingbegreppet.¹⁷⁸ De två tolkningarna klarlägger huruvida fördragsförfattarna var medvetna om flyktingbegreppets omfattning med hänsyn till dess praktiska betydelse.¹⁷⁹ Det vill säga; var fördragsförfattarna medvetna om flyktingbegreppets praktiska tillämpning eller var begreppet endast motiverad efter politiska skäl? Einarsen exemplifierar de två tolkningarna (snäv/bred) genom tre frågor:¹⁸⁰

1. Var flyktingdefinitionen avsedd att skydda dem ”viktigaste personerna” (snäv tolkning) i samhället eller även ”vanliga personerna” i samhället (bred tolkning)?
2. Var flyktingdefinitionen avsedd att endast skydda människor från repressiva regimer i en stat (snäv tolkning) eller även personer i massflykt situationer orsakade av krig (bred tolkning)?

---

¹⁷³ Einarsen (2010), s. 50. Därav är definitionen ”flykting” en central beståndsdel av flyktingkonventionens och dess tillämpning.

¹⁷⁴ Termen funktionsnedsättning/funktionshinder omnämns under ett tillfälle i flyktingkonventionen. Artikel 24 flyktingkonventionen stadgar konventionsstaternas skyldigheter i relation till nationell arbetslagstiftning och social trygghet. Funktionsnedsättning/funktionshinder (eng. disability) används uttryckligen som ett exempel för social trygghet.

¹⁷⁵ Straimer (2010), s. 1.

¹⁷⁶ Se Einarsen (2010), s. 40 och 51.

¹⁷⁷ Artikel 31(1), Wienkonventionen.

¹⁷⁸ Einarsen (2010), s. 50-51.

¹⁷⁹ Einarsen (2010), s. 51.

¹⁸⁰ Se Einarsen (2010), s. 51 för en illustration av dessa frågor.

3. Var flyktingdefinitionen avsedd att endast tillämpas vid situationer där förföljelse sker av statliga aktörer (snäv tolkning) eller även förföljelse av icke-statliga aktörer (bred tolkning)?

Dock tyder en tolkning av artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen att flyktingbegreppet omfattar alla personer som flytt sitt land på grund av välgrundad fruktan för förföljelse.¹⁸¹ ¹⁸² I relation till de tre ovannämnda frågorna, som belyser två alternativa tolkningar över flyktingbegreppet, anger Einarsen att fördragsförfattarna genom sådan ordalydelse etablerade en bred tolkning över flyktingbegreppet.¹⁸³ De flyktingar som inte omfattas av flyktingdefinitionen utesluts explicit av särskilda klausuler.¹⁸⁴ Därav framgår det av bestämmelsen vilka som potentiellt kan omfattas av flyktingbegreppet och vilka som exkluderas från flyktingbegreppet. Vidare påpekar Hathaway att innebörden av flyktingdefinitionen inte bör förändras, dess tillämpning kan dock variera över tid. Rättsvetare är av den anledningen eniga om att flyktingdefinitionen är ett levande instrument.¹⁸⁵

2.2.1.1 Förföljelse

Termen förföljelse definieras inte av flyktingkonventionen.¹⁸⁶ Det finns ingen universellt erkänd definition av termen.¹⁸⁷ Hot mot liv eller frihet på grund av ras, religion, nationalitet, politisk uppfattning samt tillhörighet till viss samhällsgrupp likställs dock alltid med förföljelse.¹⁸⁸ Huruvida andra hot eller handlingar lever upp till kravet för förföljelse beror på omständigheterna i varje enskilt fall. Termen förföljelse kräver ett subjektivt och ett objektiva element. Det subjektiva elementet tar sig i uttryck via den asylsökandes rädsla för förföljelse.¹⁸⁹ UNHCR uttrycker att:

---

¹⁸¹ Artikel 1(A)(2), Flyktingkonventionen.

¹⁸² Exempelvis anvisar förföljelsegrunderna ”ras”, ”religion” samt ”politiskt uppfattning” en mer distinkt tillämpning än förföljelsegrunden ”samhällsgrupp”. Det är viktigt att notera att de två alternativa tolkningarna (bred eller snäv) inte besvarar alla juridiska frågor som flyktingdefinitionen ställer. Se Einarsen, Terje (2010), s. 50-51.

¹⁸³ Einarsen (2010), s. 66.

¹⁸⁴ Se artikel 1(C)-(F), Flyktingkonventionen vilket utesluter särskilda grupper av flyktingar.

¹⁸⁵ Hathaway, James C. (2012), s. 182. Hathaway refererar till International Association of Refugee Law Judges, numera International Association of Refugee and Migration Judges samt till the House of Lords (UK). Se Hathaway, James C. (2012), s. 182, fotnot 26.

¹⁸⁶ Se artikel 1(A)(2), Flyktingkonventionen för termen ”förföljelse” i kontext.

¹⁸⁷ Crock et al. (2012), s. 746.

¹⁸⁸ UNHCR (2011), para 51.

¹⁸⁹ UNHCR (2011), para 52.

”The subjective character of fear of persecution requires an evaluation of the opinions and feelings of the person concerned...Due to variations in the psychological make-up of individuals and in the circumstances of each case, interpretation of what amounts to persecution are bound to vary”.¹⁹⁰

Det subjektiva och det objektiva elementet interagerar med varandra. Detta kan skapa svårigheter i förhållande till asylsökanden med funktionsnedsättning. Exempelvis kan personer med intellektuella funktionsnedsättningar sakna den kognitiva förmågan att uppfatta riskfyllda situationer.¹⁹¹ Flyktingar med funktionsnedsättning kan uppleva andra särskilda situationer än vad flyktingar utan funktionsnedsättning upplever. Sådana perspektiv bör vara vägledande vid en bedömning av förföljelse.¹⁹² Conte påpekar att asylrätten, i en internationell skala, tenderar att ignorera individers särskilda sårbarheter samt att asylrätten kräver en omfattande tröskel vad gäller det subjektiva elementet av förföljelse.¹⁹³ Crock, Ernst och McCallum kommenterar liknanden observationer:

”...there has in practice been a tendency in refugee jurisprudence to regard persecutory harms in rather monolithic terms, with little regard to the vulnerabilities of the victim”.¹⁹⁴

UNHCR yttrar att skillnader i behandling av olika grupper existerar i flera samhällen.¹⁹⁵ Av viss landinformation är det möjligt att observera när det allmänna agerar intolerant mot en eller flera grupper av människor. Däremot betyder inte en sådan omständighet att gruppen är offer för förföljelse. UNHCR uttrycker dock att diskriminering under särskilda omständigheter kan implicera förföljelse. Diskriminerande åtgärder av skadlig karaktär är att betrakta som förföljelse. UNHCR exemplifierar sådana åtgärder som allvarliga inskränkningar till individers rätt till utbildning samt till deras möjlighet att förtjäna sitt uppehälle.¹⁹⁶ Vidare klargör UNHCR att diskriminerande åtgärder av ”mindre” allvarlig karaktär kan betraktas som förföljelse om vederbörande känner oro

---

¹⁹⁰ UNHCR (2011), para 52.

¹⁹¹ Conte (2016), s. 239.

¹⁹² Conte (2016), s. 239.

¹⁹³ Conte (2016), s. 239.

¹⁹⁴ Crock et al. (2012), s. 746.

¹⁹⁵ UNHCR (2011), para 54.

¹⁹⁶ UNHCR (2011), para 54.

och osäkerhet inför framtiden. Sådana åtgärder måste betraktas mot bakgrund av alla omständigheter i varje enskilt fall.¹⁹⁷

Termen förföljelse är invecklad på grund av dess olika element. Vidare är termen invecklad eftersom det inte existerar en enhetlig definition av begreppet. Av den anledningen har diverse metoder utvecklats med syftet att analysera förföljelse och dess innebörd.¹⁹⁸ Förföljelsebegreppet består framförallt av två element: allvarlig skada (eng. serious harm) samt statens misslyckande i ett erbjuda skydd för sina medborgare (eng. failure of state protection).¹⁹⁹ Elementet allvarlig skada ska därav introduceras i nästkommande avsnitt.

2.2.1.1.1 Allvarlig skada

James C. Hathaway och Michelle Foster har identifierat diverse tillvägagångssätt för att identifiera risk för allvarlig skada. Det första är ett subjektivt tillvägagångssätt. Somliga konventionsstater till flyktingkonventionen har använt metoden för att identifiera skadliga åtgärder av stötande karaktär.²⁰⁰ Det subjektiva tillvägagångssättet är dock problematiskt. En subjektiv metod för identifikation av allvarlig skada antyder att förståelsen över sådana handlingar kan variera mellan olika rättsordningar. Åtgärder som betraktas som illegitima av en majoritet av världssamfundet kan vara berättigad av en minoritet. En metod med inslag av subjektiva faktorer skapar en uppfattning att risken för allvarlig skada, vilket kan resultera i förföljelse, kanske inte inkluderar alla orättvisa eller olagliga åtgärder.²⁰¹ Hathaway och Foster skriver att en subjektiv metod bör avvisas.²⁰²

Ett andra tillvägagångssätt är en bokstavstrogen metod. Denna metod refererar till ordboksdefinitionen av ordet förföljelse. Metoden är problematisk eftersom litteratur som ett tolkningsmedel kan föreslå olika definitioner eller koncept av olika termer. En ordboksdefinition av termen förföljelse kan vidare inte likställas med den allmänna

---

¹⁹⁷ UNHCR (2011), para 55.

¹⁹⁸ Hathaway, James C. & Foster, Michelle, *The law of refugee status [Elektronisk resurs]*, Cambridge University Press, Cambridge, 2014, s. 182-184.

¹⁹⁹ Hathaway, Foster (2014), s. 185.

²⁰⁰ Hathaway, Foster (2014), s. 186.

²⁰¹ Hathaway, Foster (2014), s. 186-187.

²⁰² Hathaway, Foster (2014), s. 189.

regeln om tolkning av traktat.²⁰³ Hathaway och Foster observerar att en sådan metod bör avvisas då resultatet kan bli missvisande.²⁰⁴

Den tredje metoden som Hathaway och Foster omnämner är ”the human rights approach”. Utgångspunkten i en sådan metod är mänskliga rättigheter. En sådan metod är i linje med flyktingkonventionens bakgrund, ändamål och syfte.²⁰⁵ Mänskliga rättigheter har ett markant utrymme inom flyktingkonventionen.²⁰⁶ Preambeln till flyktingkonventionen omnämner exempelvis FN-stadgan och UDHR.²⁰⁷ Preambeln refererar till att alla människor ska åtnjuta grundläggande fri- och rättigheter utan diskriminering.²⁰⁸ Den tredje metoden belyser att flyktingkonventionen var skriven och utarbetad mot bakgrund av internationell rätt och mänskliga rättigheter. Tolkningen av flyktingkonventionens enskilda bestämmelser bör av den anledningen tolkas mot bakgrund av det övergripande mänskliga rättighetsobjektet i konventionen.²⁰⁹ Hathaway och Foster klargör att mänskliga rättighetsnormer är lämpade för uppgiften att definiera åtgärder av skadlig karaktär. Normer vilka utgör mänskliga rättigheter är fastställda av världssamfundet och utgör av den anledningen en standard. Bedömningen av när det föreligger risk för allvarlig skada, och därav förföljelse, genom en hänvisning till allmänt ratificerade standarder skapar förtroende för beslutsfattarnas åsikter över vad som ska betraktas som orättvist och olagligt.²¹⁰ Vidare skriver Hathaway och Foster:

”An international human-rights-based framework is also an invaluable means of ensuring that the benchmark for the identification of relevant forms of serious harm does not stagnate, but rather evolves in line with authoritative international consensus”.²¹¹

---

²⁰³ Hathaway, Foster (2014), s. 191 samt artikel 31, Wienkonventionen.

²⁰⁴ Hathaway, Foster (2014), s. 191.

²⁰⁵ Hathaway, Foster (2014), s. 193.

²⁰⁶ Hathaway, Foster (2014), s. 193.

²⁰⁷ Flyktingkonventionen ska enligt VCLT tolkas ärligt och i överensstämmelse med den gängse meningen av traktatens uttryck sedda i sitt sammanhang. Preambeln ingår i ett traktats sammanhang vid konventionens tolkning. Se artikel 31(1)-(2), VCLT.

²⁰⁸ Preamble, Flyktingkonventionen samt Hathaway, Foster (2014), s. 193.

²⁰⁹ Hathaway, Foster (2014), s. 193.

²¹⁰ Hathaway, Foster (2014), s. 194.

²¹¹ Hathaway, Foster (2014), s. 194.

Av den anledningen blir det nödvändigt att beakta CRPD. Hathaway och Foster omnämner explicit CRPD som ett auktoritativt instrument vid en bedömning kring allvarlig skada.²¹² Hathaway och Foster framför:

”There can thus be little objection to drawing upon them [CRPD] as a means of understanding the scope of serious harm presently recognized as impermissible”.²¹³

Den tredje metoden har inkluderats i EU-rättsligt lagstiftning. Europeiska unionens råd har antagit skyddsgrundsdirektivet²¹⁴ vilket kodifierar flyktingkonventionen.²¹⁵ Av direktivets ingress går att utläsa att europeiska rådet enades om att arbeta för att skapa ett gemensamt europeiskt asylsystem. Europeiska rådet enades om att systemet bör grundas på ”...en fullständig och absolut tillämpning av Genèvekonventionen om flyktingars rättsliga ställning,... och på så sätt garantera att ingen skickas tillbaka för att bli utsatt för förföljelse, det vill säga att principen om non-refoulement bekräftas”.²¹⁶ Artikel 9 skyddsgrundsdirektivet fastställer förföljelse enligt direktivets mening. Bestämmelsen lyder:

”Förföljelse enligt lydelsen i artikel 1 A i Genèvekonventionen måste utgöras av handlingar som, (a) är tillräckligt allvarliga till sin natur eller på grund av sin upprepning för att innebära en allvarlig överträdelse av de grundläggande mänskliga rättigheterna, särskilt de rättigheter från vilka det inte går att göra undantag enligt [Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna]”.

Sammanfattningsvis är det möjligt att observera att förföljelse och dess element kan betraktas och bedömas mot bakgrund av mänskliga rättigheter, därav mot bakgrund av CRPD.

---

²¹² Hathaway, Foster (2014), s. 201.

²¹³ Hathaway, Foster (2014), s. 201.

²¹⁴ Rådets direktiv 2004/83/EG av den 29 april 2004 om miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd samt om dessa personers rättsliga ställning och om innehållet i det beviljade skyddet.

²¹⁵ Hathaway, Foster (2014), s. 196.

²¹⁶ Ingress [2], Skyddsgrundsdirektivet samt Hathaway, Foster (2014), s. 196.

2.2.1.2 Tillhörighet till viss samhällsgrupp

Under förhandlingarna till flyktingkonventionen föreslog den svenska delegationen att komplettera flyktingbegreppet med förföljelsegrunden viss samhällsgrupp. Einarsen anger att förföljelsegrunden var tänkt att inkludera:

”... somewhat lighter degrees of persecution or discrimination on the basis of economic or social class, in order to cover new escapees from Eastern Europe during the Cold War”.²¹⁷

Något närmare utvecklades inte. Vem eller vilka situationer som omfattas av förföljelsegrunden definieras inte, varken i förarbetena till konventionen eller dess bestämmelser.²¹⁸ I brist på förtydliganden, anger Einarsen, att förföljelsegrunden indikerar en omfattande uppfattning över potentiella relevanta grupper.²¹⁹

UNHCR tillkännager att tillhörighet till en viss samhällsgrupp omfattar personer med liknande bakgrund, vanor eller social status. Vidare kan rädsla för förföljelse på grund av tillhörighet till en viss samhällsgrupp delvis överlappa med övriga förföljelsegrunder.²²⁰²²¹ UNHCR har uttalat att tillhörighet till viss samhällsgrupp inte alltid kan etablera flyktingstatus.²²² Vidare har UNHCR konstaterat att tillhörighet till viss samhällsgrupp är den förföljelsegrund med minst klarhet. Utveckling av förföljelsegrunden främjar dock utvecklingen och förståelsen över flyktingbegreppet som en helhet på grund av att tillhörighet till viss samhällsgrupp kan åberopas under olika tillfällen och omständigheter. Exempelvis har somliga konventionsstater till flyktingkonventionen fastställt att kvinnor, yrkesgrupper och folkgrupper utgör en samhällsgrupp.²²³ Som tidigare skrivet anger inte förarbetena till flyktingkonventionen

---

²¹⁷ Einarsen (2010), s. 62.

²¹⁸ Einarsen (2010), s. 62.

²¹⁹ Einarsen (2010), s. 63.

²²⁰ UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Handbook and Guidelines on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, december 2011, HCR/1P/4/ENG/Rev., 3, punkten 77.

²²¹ Exempelvis där social status inte endast skapar en samhällsgrupp men är även anknuten till en politisk uppfattning.

²²² UNHCR (2011), para 79.

²²³ UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Guidelines on International Protection: "Membership of a particular social group"* within the context of Article 1(A)(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, maj 2002, punkten 1.

varken en definition eller en uttömmande lista över potentiella samhällsgrupper.²²⁴
Följande kan utläsas ur UNHCR:s riktlinjer:

”Rather, the term membership of a particular social group should be read in an evolutionary manner, open to the diverse and changing nature of groups in various societies and evolving international human rights norms”.²²⁵

UNHCR rekommenderar följande definition för tillhörighet till en viss samhällsgrupp:

”a particular social group is a group of persons who share a common characteristic other than their risk of being persecuted, or who are perceived as a group by society. The characteristic will often be one which is innate, unchangeable, or which is otherwise fundamental to identity, conscience or the exercise of one’s human rights”.²²⁶

Åtgärder som likställs och innebär förföljelse kan identifiera eller skapa en viss samhällsgrupp.²²⁷ Vidare är det nödvändigt att påpeka att tillhörighet till viss samhällsgrupp inte bör tolkas på ett sådant vis att övriga fyra förföljelsegrunder blir överflödiga.²²⁸ Förföljelsegrunden viss samhällsgrupp bör exempelvis i största möjligaste mån vara avskilt, eller olik, förföljelsegrunden politisk samhörighet. Därav är det inte möjligt att inkludera alla personer som befarar förföljelse under tillhörighet till viss samhällsgrupp.²²⁹ Som tidigare konstaterat utläses ur UNHCR:s riktlinjer att tillhörighet till en viss samhällsgrupp bör följa utvecklingen av internationella normer för mänskliga rättigheter.²³⁰ En sådan tolkning av förföljelsegrunden bör vara öppen för en mångfaldig tolkning av termen. Det bör även observeras, vilket detta avsnitt har redogjort för, att tillhörighet till en viss samhällsgrupp implicerar en restriktiv tolkning för att undvika en utmönstring av övriga förföljelsegrunder.

---

²²⁴ UNHCR, Membership of a particular social group, 2002, punkten 3.

²²⁵ UNHCR, Membership of a particular social group, 2002, punkten 3.

²²⁶ UNHCR, Membership of a particular social group, 2002, punkten 11.

²²⁷ UNHCR, Membership of a particular social group, 2002, punkten 14.

²²⁸ UNHCR, Membership of a particular social group, 2002, punkten 2.

²²⁹ UNHCR, Membership of a particular social group, 2002, punkten 2.

²³⁰ UNHCR, Membership of a particular social group, 2002, punkten 3.

2.2.1.3 Artikel 33(1): Refoulement

Som tidigare nämnt inrymmer rätten till asyl ingen garanterad rättighet till asyl eller permanent bosättning. Stater har dock en skyldighet, enligt artikel 14(1) UDHR, att inte aktivt neka flyktingar som söker fristad i mottagningslandet på grund av välgrundad fruktan för förföljelse. Därav skapar principen om non-refoulement ett samband mellan flyktingrätt och mänskliga rättigheter. Artikel 33(1) flyktingkonventionen stadgar non-refoulement principen, följande utläses:

”No Contracting State shall expel or return (”refouler”) a refugee in any manner whatsoever to the frontiers of territories where his life or freedom would be threatened on account of his race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion”.

I överensstämmelse med tolkningen av artikel 14 UDHR anmärker Hathaway och Foster att principen om non-refoulement inte omfattar en positiv skyldighet att ta emot flyktingar.²³¹ ²³² Konventionsstaternas skyldighet enligt artikel 33(1) flyktingkonventionen upphör när risken för förföljelse i ursprungslandet kommer till ett slut.²³³ Därav är det viktigt att konventionsstaterna noggrant utreder rätten till asyl för varje asylsökanden. Konventionsstaterna bör skapa en uppfattning över de risker som exempelvis råder för marginaliserade grupper i andra länder. Detta för att inte tillbakavisa asylsökanden till ursprungsländer där deras liv eller frihet är i fara. En korrekt tillämpning av flyktingkonventionen är nödvändig för att undvika människorättskränkningar.

2.3 Identifierade svårigheter för asylsökanden med funktionsnedsättning utifrån flyktingkonventionen i ljuset av CRPD

Avsnitt 2.2.1.1 - 2.2.1.1.1 har påvisat att förföljelsebegreppet är beroende av bland annat subjektiva element. Förföljelsebegreppet är av den anledningen exempelvis beroende av en persons förmåga att uppfatta olika situationer. Sådana element är försvårande för asylsökanden med funktionsnedsättning. Crock, Ernst och McCallum

---

²³¹ Hathaway, James C. (2012), s. 193.

²³² Artikel 33 flyktingkonventionen är inte absolut. Undantag till regeln stadgas av artikel 32 flyktingkonventionen samt artikel 33(2) flyktingkonventionen. Undantaget till non-refoulement hänför sig till upprätthållandet av allmän ordning och den inre säkerheten.

²³³ Hathaway, James C. (2012), s. 193.

påpekar att förföljelse i relation till personer med funktionsnedsättning kan vara ett såreget problem i två avseenden.^{234 235} Den första aspekten relaterar till att flyktingar och asylsökanden med funktionsnedsättning lever under oproportionerlig hög risk att utsättas för vissa former av behandling, exempelvis; sexuellt utnyttjande, ofrivilligt frihetsberövande, exponering för tortyr, omänskligt eller förnedrande behandling.²³⁶ Den andra aspekten relaterar till att flyktingar och asylsökanden med funktionsnedsättning lider skada när de handlingar som tillfogas dem inte utgör förföljelse när liknande handlingar tillfogas flyktingar och asylsökanden utan funktionsnedsättning. Författarna indikerar att en princip som kräver skälig anpassning bör vara vägledande för att beakta den förföljelse som tillfogas personer med funktionsnedsättning.²³⁷ Författarna har observerat att anspråk grundade på diskriminerande åtgärder misslyckas att kvalificeras som förföljelse eftersom tröskeln för förföljelse är svår att uppnå för asylsökanden med funktionsnedsättning. Gränsen mellan förföljelse och diskriminering är invecklad.²³⁸

Vidare skapar den tidiga och juridiskt felaktiga uppfattningen över flyktingbegreppet svårigheter för asylsökanden med funktionsnedsättning. Jacqueline Bhaba skriver följande:

”The paradigmatic migrant has long been considered an able-bodied, adult male who leaves home to seek his fortune or save his life. Some of the principal components of international migration law - [...] – have been shaped by this perception”^{239 240}

---

²³⁴ Crock et al. (2012), s. 747, se även; UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Working with persons with disabilities in forced displacement*, 2019 < <https://www.unhcr.org/4ec3c81c9.pdf> > [Besökt 2022-02-27].

²³⁵ Se även Degener, Theresia, *Recommendations to the Special Rapporteur on Torture and treaty bodies in protecting persons with disabilities from torture and ill treatment*, 2007 < [Recommendations to the Special Rapporteur on Torture and ...https://www2.ohchr.org/docs/torture/AnnexVI](https://www2.ohchr.org/docs/torture/AnnexVI) > [Besökt 2022-02-27].

Degener skriver, bland annat, att tortyr och grym, omänsklig eller förnedrande behandling kan förekomma vid situationer då personer med funktionsnedsättning behandlas på samma sätt som personer utan någon funktionsnedsättning. Sådana situationer förekommer när grundläggande behov ignoreras för den funktionshindrade personen.

²³⁶ Crock et al. (2012), s. 747.

²³⁷ Crock et al. (2012), s. 748.

²³⁸ Crock et al. (2012), s. 748.

²³⁹ Bhabha, Jacqueline, ”Women, children and other marginalised migrant groups”, i: Opeskin, Brian., Perruchoud, Richard., Redpath-Cross, Jillyanne. (red.), *Foundations of international migration law [Elektronisk resurs]*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012s. 205.

Uppfattningen av flyktningbegreppet har idag utvecklats.²⁴¹ Trots allt finns det fortfarande grupper av människor som hamnar utanför flykting- och asylrätts diskussioner på grund av historiska missförstånd.²⁴² CRPD är ett relevant instrument för asylsökanden med funktionsnedsättning då konventionen innehåller nödvändiga bestämmelser till skydd för personer med funktionsnedsättning. Utöver de rättigheter som detta arbete har omnämnt, nämner Bhabha: rätten att leva självständigt (artikel 19 CRPD), rätten till personlighet rörlighet (artikel 20 CRPD), rättigheten till tillgänglighet (artikel 9 CRPD och artikel 2 CRPD) samt rätten till habilitering och rehabilitering (artikel 26 CRPD), som viktiga medel under *asylprocessen*.²⁴³

Den parallella utvecklingen av flyktingrätt och människorättslagstiftning påvisar att mänskliga rättigheter och flyktingkonventionen är levande instrument och koncept. Flyktingkonventionen inkluderar exempelvis inte kvinnor och barn som en uttrycklig grund för skydd. EU-rätten, vilket har kodifierat flyktingkonventionen, anger dock köns- och barnspecifika handlingar vilka kan utgöra förföljelse.²⁴⁴ Eftersom flyktingkonventionens förföljelsegrunder inte explicit inkluderar asylsökanden med funktionsnedsättning blir det avgörande att tolka konventionen i ljuset av CRPD. Detta är möjligt eftersom flyktingkonventionen är utarbetad mot bakgrund av internationell rätt och mänskliga rättigheter.²⁴⁵

---

²⁴⁰ I introduktionen skriver Bhabha om hur den internationella migrationsrätten utvecklades ur en felaktig uppfattning och där männen var de människor som migrerade för att arbeta (migranter) eller för att söka skydd (flyktingar). Bhabha skriver därefter i kapitel åtta att asylrätten har förändrats i ett väsentligt avseende från den tidiga uppfattningen där män var i fokus till att explicit omfatta kvinnor och barn som en potentiell grupp för bifall av asyl. Se Bhabha (2012), s. 206.

²⁴¹ Ett förtydligande, Bhabha använder den engelska termen ”migrants”. Ordet ”migrants” (migranter) har ingen universellt erkänd juridisk definition, därför skriver Bhabha överlag om ”migrants” och omfattar flyktingar och asylsökanden i texten. Se Bhabha (2012), s. 210.

²⁴² Bhabha (2012), s. 206-207.

²⁴³ Bhabha (2012), s. 230 samt CRPD.

²⁴⁴ Artikel 9(2)(f), Skyddsgrundsdirektivet.

²⁴⁵ Se avsnitt 2.2.1.1.1.

3. ANALYS

Uppsatsen har redogjort huruvida asylsökanden med funktionsnedsättning omfattas av förföljelsegrunden tillhörighet till viss samhällsgrupp under flyktingkonventionen på basis av CRPD. Kapitel två har skapat en generell redogörelse kring CRPD och flyktingkonventionen samt dess relevanta bestämmelser i relation till asylsökanden med funktionsnedsättning. Tre frågeställningar har varit nödvändiga för att uppnå syftet med uppsatsen. Resultatet ska besvaras och presenteras utifrån en intersektionell tolkning av CRPD och flyktingkonventionen.

3.1 Diskussion

3.1.1 Frågeställning 1

Frågeställning ett är: *Utgör asylsökanden med funktionsnedsättning en viss samhällsgrupp under flyktingkonventionen när den tolkas i ljuset av CRPD?*

Uppsatsen har uppmärksammat att det inte existerar ett internationellt traktat fokuserad kring asylrätt- och funktionsrätt. En intersektionell tolkning av CRPD och flyktingkonventionen blir av den anledningen ett nödvändigt medel att nyttja. En sådan tolkning av traktaten är relevant. Avsnitt 1.5.1 har framfört att ett intersektionellt perspektiv av asyl- och funktionsrätt medvetandegör asylsökanden med funktionsnedsättning som *en* grupp i behov av kombinerade insatser. Min mening är att sådana kombinerade insatser inte garanteras när CRPD och flyktingkonventionen tolkas fristående från varandra. Av den anledningen har jag valt att undersöka huruvida en intersektionell tolkning av CRPD och flyktingkonventionen förstärker det skydd som tillkommer asylsökanden med funktionsnedsättning. En förutsättning för en sådan tolkning är att asylsökanden med funktionsnedsättning omfattas av CRPD. Avsnitt 2.1.2 har mot bakgrund av artikel 1, artikel 11 och artikel 18 CRPD påvisat att asylsökanden omfattas av CRPD.

Avsnitt 2.2 har uppmärksammat att artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen stadgar ett antal krav över vem som anses vara en flykting. Nödvändigt för flyktingbegreppet är förföljelsebegreppet och förföljelsegrunderna. Flyktingbegreppets ordalydelse, i relation till förföljelsegrunderna, utesluter asylsökanden med funktionsnedsättning under

förföljelsegrunderna ras, religion, nationalitet eller politisk samhörighet. Förföljelsegrunden viss samhällsgrupp lämnar dock utrymme för att inbegripa asylsökanden med funktionsnedsättning. Argument som stödjer ett sådant påstående är hänförligt till flyktingbegreppets vaga ordalydelse. Ytterligare försvårande omständigheter, i relation till flyktingbegreppet, är det faktum att det inte finns en rättsskipande institution till flyktingkonventionen. Avsnitt 2.2.1 har påpekat att rättsvetare är av samma mening vad gäller att flyktingbegreppet ska betraktas som ett levande instrument. Däremot är rättsvetare eniga om att begreppet inte bör förändras. Dock är det möjligt att begreppets tillämpning kan variera över tid och att flyktingbegreppet av den anledningen ska och kan tolkas evolutionärt.

Artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen stadgar bland annat att individer som flytt det land där hen är medborgare i på grund av hot mot liv eller frihet kan söka fristad i en konventionsstat. Det finns diverse tolkningsmedel som avgör huruvida artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen ska tolkas. En bokstavstrogen metod är möjlig att använda. Sådan metod är dock inte i överensstämmelse med artikel 31(1)-(2) VCLT, detta är rättsvetare eniga om. Jag har valt att undersöka huruvida asylsökanden med funktionsnedsättning utgör en viss samhällsgrupp utifrån en juridisk tolkning. Artikel 31 VCLT stadgar att en textuell och en kontextuell tolkning utgör grunden vid tolkning av ett traktat. Artikel 31 VCLT stadgar primära tolkningsprinciper. Avsnitt 2.2.1 omnämner Einarsen som påpekat att fördragsförfattarnas intentioner av artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen är av intresse. Enligt Einarsen är det möjligt att utläsa två alternativa tolkningar av flyktingbegreppet. Den första tolkningen resulterar i ett snävt omfång av flyktingbegreppet, den andra tolkningen skapar ett omfattande omfång. Artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen indikerar dock ett omfattande omfång. Till stöd för ett sådant argument kan EU-rättslig lagstiftning användas som ett exempel. EU-rättslig lagstiftning har implementerat flyktingkonventionen. Artikel 9(2)(f) skyddsgrundsdirektivet stadgar exempelvis köns- och barnspecifika handlingar som explicita handlingar vilka kan resultera i förföljelse enligt direktivets mening. I samband med sådana kompletterande grunder samt att rättsvetare är enade över att flyktingbegreppet bör tolkas evolutionärt, så är det möjligt att interpretera flyktingbegreppet för att tolka in ett omfattande och explicit skydd för asylsökanden med funktionsnedsättning.

Avsnitt 2.2.1.2 har presenterat UNHCR:s riktlinjer angående förföljelsegrunden viss samhällsgrupp. UNHCR har konstaterat förföljelsegrunden är vagt formulerat. Termen återspeglar dock utvecklingen av internationella normer inom mänskliga rättigheter. Tillhörighet till en viss samhällsgrupp är ett evolutionärt koncept. UNHCR har uttalat att en viss samhällsgrupp är en grupp av personer med ett gemensamt kännetecken. Personer med funktionsnedsättning utgör ingen homogen grupp. Paragraf i) till CRPD:s preamble tydliggör att personer med funktionsnedsättning utgör en mångfaldig grupp av personer. Artikel 2 CRPD stadgar att personer med funktionsnedsättning innefattar *bland annat* personer med varaktiga, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar. Beskrivningen förstärker påståendet att personer med funktionsnedsättning inte utgör en homogen grupp. Samhället kan dock tillskriva personer med funktionsnedsättning ett kännetecken. Ett sådant kännetecken kan vara medfött eller oföränderligt, det är även möjligt att ett sådant kännetecken kan uppkomma senare i livet. Det är inte möjligt att alla asylsökanden med funktionsnedsättning har liknande behov. I relation till andra asylsökanden utan funktionsnedsättning så delar dock asylsökanden med funktionsnedsättning säregna svårigheter när de ska tillvarata deras rätt till asyl. Eftersom förföljelsegrunden viss samhällsgrupp påvisar evolutionära särdrag så bör förföljelsegrunden även betraktas mot bakgrund av ratificerade internationella standarder. CRPD innehåller sådana standarder och bör därför vara vägledande vid en tolkning av en viss samhällsgrupp. Vidare har UNHCR observerat att förföljelsegrunden viss samhällsgrupp inte kan tolkas så att övriga grunder blir överflödiga. Det är dock inte möjligt att alla asylsökanden med funktionsnedsättning, vid ett innefattande av viss samhällsgrupp, skulle få asyl. Somliga konventionsstater har exempelvis könsspecifika förföljelsegrunder, detta innebär dock inte att alla kvinnor får asyl på grund av att de är kvinnor. Av relevans blir även artikel 33 flyktingkonventionen som stadgar principen om non-refoulement. Konventionsstaterna bör utförligt granska varje enskilt ärende för att inte tillbakavisa asylsökanden med funktionsnedsättning till länder där deras liv och frihet hotas. Sådana utförliga undersökningar kan av den anledningen användas för att undvika en alltför långtgående tolkning av en viss samhällsgrupp, samtidigt som principen är till skydd för sökanden. Min uppfattning är att ett innefattande av asylsökanden med funktionsnedsättning under förföljelsegrunden tillhörighet till en viss samhällsgrupp inte skulle resultera i att övriga förföljelsegrunder blir utmöntrade. Detta på grund av den säregna förföljelsen som kan tillfogas personer med funktionsnedsättning inte alltid

sker mot bakgrund av förföljelsegrunderna ras, nationalitet, religion eller politisk uppfattning. Enligt min mening utgör asylsökanden med funktionsnedsättning en viss samhällsgrupp i enlighet med flyktingkonventionen. Ovannämnda argumentation är rättsliga argument hänförliga till ett sådant påstående, vidare förstärks påståendet eftersom förföljelsebegreppet inkluderar diskriminerande åtgärder. Ytterligare argument ska presenteras eftersom förföljelsegrunden viss samhällsgrupp ingår i flyktingbegreppet.

Vidare beskriver avsnitt 2.3 intersektionen mellan asyl och funktionalitet. Avsnittet har skildrat hur personer med funktionsnedsättning riskerar att osynliggöras inom den internationella asyrrätten. Crock, Ernst och McCallum har observerat att flyktingar med funktionsnedsättning lever under oproportionerlig risk för att utsättas för vissa former av behandling. Vidare riskerar asylsökanden med funktionsnedsättning att lida skada när de tillfogas vissa handlingar som inte utgör förföljelse när de tillfogas asylsökanden utan funktionsnedsättning. I en sådan kontext måste artikel 5 CRPD (jämlighet och icke-diskriminering) belysas. Crock, Ernst och McCallum har exempelvis påpekat att principen om skälig anpassning bör vara vägledande för en bedömning av artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen. Artikel 5 CRPD fastställer att brist på skälig anpassning kan utgöra diskriminering. Artikel 5 CRPD klargör att diskriminering gentemot personer med funktionsnedsättning inte nödvändigtvis innebär aktiva och intoleranta åtgärder. Diskriminering mot personer med funktionsnedsättning kan innebära passivitet. Vidare synliggör artikel 5 CRPD att konventionsstaterna måste identifiera områden eller grupper av personer med funktionsnedsättning, exempelvis asylsökanden med funktionsnedsättning. Skapandet och antagandet av CRPD påvisar att personer med funktionsnedsättning är en utsatt grupp. CRPD klargör att diskriminering gentemot personer med funktionsnedsättning är systematisk och att diskriminering är flerfaldig. Den sociala modellen av funktionsnedsättning påvisar att samhället skapar hinder och barriärer för personer med funktionsnedsättning. Den sociala modellen av funktionsnedsättning genomsyrar skapandet av konventionen. Modellens rötter samt dess genomgående relevans under CRPD resulterar i ett rättsligt argument. Kärnan i CRPD ger ett uttryck för ett paradigmskifte i relation till funktionshinder och funktionsnedsättning som element inom exempelvis lagstiftning. CRPD och dess bestämmelser, närmare bestämt principen om jämlighet och icke-diskriminering samt den sociala modellen av funktionsnedsättning, uttrycker vid en intersektionell tolkning

av flyktingkonventionen att dess enskilda bestämmelser kräver ett skiftande perspektiv. Enligt min mening bör således bedömningen kring vad som utgör diskriminerande åtgärder enligt förföljelsebegreppet anpassas efter CRPD. Följaktligen bör artikel 5 CRPD och den sociala modellen av funktionsnedsättning som ett centralt element inom CRPD beaktas.

Ett ytterligare argument för ett sådant påstående är hänförlig till artikel 1(A)(2) flyktingkonventionens och dess element. Avsnitt 2.2.1.1.1 har påvisat att förföljelsebegreppet inkluderar ett element kring en risk för allvarlig skada. Avsnittet har därefter, utifrån Hathaway och Foster, klargjort att ett mänskligt rättighetsperspektiv vid en sådan bedömning är en lämplig metod att nyttja. Bedömningen är direkt hänförlig till förföljelsebegreppet och analysen kring diskriminerande åtgärder. Flyktingkonventionen har ett samband till mänskliga rättigheter och är utarbetad mot bakgrund av internationell rätt. Flyktingkonventionens bestämmelser kan av den anledningen tolkas mot bakgrund av mänskliga rättigheter. Ett sådant påstående har redan presenterats ovan på grund av en intersektionell tolkning av CRPD, som ett MR-traktat, och flyktingkonventionen. En sådan metod, som Hathaway och Foster har omnämnt, är vidare i linje med artikel 31(1)-(2) VCLT på grund av flyktingkonventionens bakgrund, ändamål och syfte och dess samband till internationell rätt. En sådan tolkning av flyktingkonventionen belyser att artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen inte stagnerar. Bestämmelsens tillämpning och återopande följer internationell konsensus. Antagandet av CRPD av världssamfundet, EU samt Sverige återspeglar en sådan konsensus och erkännande. Sådana argument påvisar en bred förståelse av diskriminering i relation till potentiell förföljelse.

Återigen är det nödvändigt att notera att antagandet av CRPD är ett resultat av att personer med funktionsnedsättning dessförinnan osynliggjorts inom MR-traktat. Jämlikhet likställs inte med likvärdig behandling. Särskilda traktat, vilka uppmärksammar särskilda grupper, är behövlig. Dessutom påstår jag att sådana traktat och rättsvetenskaplig forskning kring intersektionella förtryckskategorier är nödvändiga för att i praktiken säkerställa mänskliga rättigheter. Flyktingar, personer med funktionsnedsättning, kvinnor och barn utgör särskilda grupper som under vissa situationer riskerar att bli utsatta. En intersektionell, eller mångfaldig tolkning, av internationella normer, principer och standarder synliggör situationer som kräver ett

omfattande skydd. Därav är det i överensstämmelse med flyktingkonventionens gängse mening och syfte att inkludera personer med funktionsnedsättning under förföljelsegrunden tillhörighet till viss samhällsgrupp. Enligt min mening är en intersektionell tolkning av flyktingkonventionen inte endast genomförbar, en sådan tolkning är nödvändig. Vidare kräver CRPD en sådan intersektionell tolkning för att garantera internationell konsensus kring mänskliga rättigheter.

3.1.2 Frågeställning 2

Frågeställning två är: *Finns det en skyldighet för konventionsstaterna till flyktingkonventionen och CRPD att i nationell lagstiftning uttrycka att asylsökanden med funktionsnedsättning utgör en viss samhällsgrupp?*

Frågeställning två ska besvaras mot bakgrund av föregående avsnitt. Jag har argumenterat att asylsökanden med funktionsnedsättning utgör en viss samhällsgrupp under flyktingkonventionen. Vidare har föregående analys framfört att en intersektionell tolkning av flyktingkonventionen och CRPD är genomförbar. Vägledning från CRPD behövs för att svara på frågeställning två.

Artikel 4 CRPD stadgar konventionsstaternas allmänna åtaganden. Artikel 4 CRPD definierar konventionsstaternas skyldigheter och omfånget av dessa. Av bestämmelsen framgår att konventionsstaterna bör reformera lagstiftning, sedvänjor och bestämmelser för att säkerställa att CRPD:s garanterade rättigheter efterlevs. Enligt artikel 4 CRPD är det däremot inte möjligt att fastställa att konventionsstaterna är *skyldiga* att uttryckligen inkludera asylsökanden med funktionsnedsättning som en viss samhällsgrupp under nationell lagstiftning. Konventionsstaterna har enligt artikel 4 CRPD frihet att bedöma hur deras system ska reformeras samt vilka styrmedel som ska användas. Det som däremot framgår av artikel 4 CRPD, och som blir relevant för ytterligare en diskurs, *är att förändringar måste ske över tid*. Artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen i ljuset av artikel 4 CRPD resulterar i en perception av att termerna funktionsnedsättning och funktionshinder som element inom nationell lagstiftning måste utvecklas över tid. En sådan utveckling är nödvändig för att säkerställa de garanterade rättigheter vilka tillkommer asylsökanden med funktionsnedsättning samt är sådan utveckling, som tidigare noterat, nödvändig för att återspegla internationell konsensus. Sådan utveckling bör enligt min mening ske oavsett de styrmedel konventionsstaterna väljer.

En sådan tolkning synliggör vidare ett tydligt samband mellan artikel 4 CRPD och artikel 8 CRPD. Avsnitt 2.7 stadgar att konventionsstaterna ska vidta omedelbara, effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att höja medvetandet i hela samhället för personer med funktionsnedsättning mot bakgrund av artikel 8 CRPD. Konventionsstaterna ska bekämpa stereotypa uppfattningar, fördomar och skadliga sedvänjor med avseende på personer med funktionsnedsättning inom livets alla områden. Artikel 8 CRPD återfinns på ett samhälleligt plan och konventionsstaterna ska vidta åtgärder på sådan nivå. Gemensamt för artikel 4 CRPD och artikel 8 CRPD är att konventionsstaterna ska vidta åtgärder inom ett offentligt och ett samhälleligt plan. Ett sådant arbete kan ske inom lagstiftningsprocessen och genom diverse kampanjer. Det grundläggande är att personer med funktionsnedsättning ska medvetandegöras inom livets alla områden. Vid ett sådant påstående väljer jag att använda mig av Butlers teori om osörjbara liv. Jag använder inte teorin för att skapa ett rättsligt perspektiv. Jag använder teorin för att påvisa de problem som existerar och som artikel 8 CRPD väljer att belysa eftersom artikeln synliggör att attitydrelaterade hinder skapar barriärer och motverkar jämlikhet för alla personer med funktionsnedsättning. Butlers teori ska påvisa varför artikel 8 CRPD är viktig i relation till statens skyldigheter.

Avsnitt 1.5.3 har presenterat Butlers teori om osörjbara liv. Butlers teori illustrerar rättens och samhällets svagheter. Enligt Butler bör staten vara medveten om det inflytande som staten har i att skapa mänsklig utsatthet. Staten representerar olika ramverk inom det offentliga och det allmänna. Sådana ramverk kan i förväg fastställa liv som osörjbara. Osörjbara liv riskerar att bli avpolitiserade. Olika ramverk tydliggör hur *och* att staten ser olika liv som olika värda. I sin tur är lagstiftning sårbar för att göra sådana fel. Avsnitt 1.5.3 synliggör att sårbarhet endast är politiserande vid ett erkännande av sårbarhet eftersom alla individer delar på en gemensam betingelse. Detta gemensamma kännetecken är hänförligt till den osäkerhet som varje människa delar, att liv är ändligt. Vidare har avsnitt 2.1.4 uppmärksammat artikel 3(a) CRPD vilket stadgar att respekt för inneboende värde utgör en av CRPD:s principer. Mänsklig värdighet är en gemensam betingelse för alla människor. Mänsklig värdighet ska respekteras och konceptet åskådliggör en utveckling av mänskliga rättigheter. Antagandet och skapandet av CRPD åskådliggör en sådan förändring kring mänskliga rättigheter. Såsom påpekat av Arduin, under avsnitt 2.1.4.1, är konceptet mänsklig värdighet omtvistad inom

rättslitteraturen. Anledningen är hänförlig till dess influens av politiska och samhällsliga värderingar. Således kan motstridiga uppfattningar kring konceptet framträda. Vidare är konceptet kring mänsklig värdighet tvetydig på grund av konceptets normativa innehåll, ett sådant innehåll är beroende av diverse omständigheter och kan därför ge varierande innebörd. Det har tidigare påpekats under avsnitt 2.1.4.1 att CRPD inte skapar nya rättigheter, CRPD applicerar redan garanterade mänskliga rättigheter på omständigheter och situationer vilka kan aktualiseras för personer med funktionsnedsättning. Butler argumenterar att det är möjligt att göra motstånd när personer skildras som osörjbara. Ett sådant motstånd görs vid erkännandet av sårbarhet. På motsvarande vis är det möjligt att mänsklig värdighet, vilket explicit stadgas som en av CRPD:s grundläggande principer, ytterligare utökar kontexten av artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen på basis av CRPD. Graumann har exempelvis noterat att mänsklig värdighet kräver respekt på basis av skälig anpassning (artikel 5 CRPD). En förändring av konceptet mänsklig värdighet är möjlig att göra. I relation till asylsökanden med funktionsnedsättning kan ett sådant koncept anlägga ett annat perspektiv på artikel 1(A)(2)flyktingkonventionen. Artikel 4 CRPD och artikel 8 CRPD kan av den anledningen tillämpas i ett större omfång. Eftersom artikel 4(1)(a) CRPD explicit omnämner lagstiftningsåtgärder så bör sådana åtgärder vidtas för att motverka missvisande skildringar gentemot personer med funktionsnedsättning och för att skildra asylsökanden med funktionsnedsättning som ”sörjbara liv” genom ett synliggörande inom lagstiftning.

3.1.3 Frågeställning 3

Frågeställning tre är: *Om nej, vilka andra åtgärder bör konventionsstaterna vidta i relation till asylsökanden med funktionsnedsättning på basis av rätten till asyl?*

Frågeställning två har framfört att konventionsstaterna inte är skyldiga att i nationell lagstiftning inkludera asylsökanden med funktionsnedsättning som en samhällsgrupp. Det finns dock andra åtgärder som konventionsstaterna bör vidta i relation till asylsökanden med funktionsnedsättning på basis av rätten till asyl. Sådana åtgärder är av relevans eftersom det förstärker rätten till en prövning av asyl för asylsökanden med funktionsnedsättning.

Av artikel 4(1)(c) CRPD framgår det att konventionsstaterna ska ta hänsyn till skyddet och främjandet av de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i

alla riktlinjer och program. Nationella riktlinjer vid tolkning av asylskäl, skyddsgrunder och förföljelsegrunder bör exempelvis genomsyras av ett funktionshinderperspektiv. En annan relevant aspekt är artikel 4(1)(i) CRPD vilket uttryckligen stadgar att konventionsstaterna har i uppgift att främja utbildning för specialister, personal och andra aktörer som arbetar med personer med funktionsnedsättning. Sådana åtgärder är exempelvis av relevans för arbete inom Migrationsverket, som en institution i den offentliga förvaltningen, som kommer i kontakt med asylsökanden med funktionsnedsättning. Speciella riktlinjer i relation till funktionshinder och funktionsnedsättning inom sådana områden kan av den anledningen vara vägledande för sådant arbete.

Dock ska det noteras att åtgärderna måste vara effektiva. Om lagstiftning är det enda alternativet för att motverka diskriminering gentemot asylsökanden med funktionsnedsättning så bör sådana åtgärder vidtas.

5. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Litteratur

Arduin, Sarah, ”Art 3 General Principles”, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2018.

Arnardóttir, Oddný Mjöll, ”A Future of Multidimensional Disadvantage Equality?”, i: Arnardóttir, Oddný Mjöll., Quinn, Gerard. (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: European and Scandinavian Perspectives*, 2009.

Bariffi, Francisco, Art. 8 Awareness-Raising, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein Michal och Anastasiou Dimitris (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, 2018.

Bhabha, Jacqueline, ”Women, children and other marginalised migrant groups”, i: Opeskin, Brian., Perruchoud, Richard., Redpath-Cross, Jillyanne. (red.), *Foundations of international migration law [Elektronisk resurs]*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.

Broderick, Andrea, ”Art. 4 General Obligations”, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2018.

Broderick, Andrea., Ferri, Delia., *International and European disability law and policy: Text, cases and materials*, Cambridge University Press, Cambridge, 2019.

Brownsword, Roger, ”Human dignity from a legal perspective”, i: Düwell, Marcus., Braarvig, Jens., Brownsword, Roger., Mieth, Dietmar. (red.), *The Cambridge Handbook of Human Dignity: Interdisciplinary Perspectives*, Cambridge, Cambridge University Press, 2014.

Bruce, Anna, *The Unfolding of Equality in International Human Rights Conventions, Equality*. Stockholm: Stockholm Institute for Scandinavian Law, 2022, Vol. 68, pp. 37-66.

Butler, Judith, *Krigets ramar - När är livet sörjbart?*, Tankekraft Förlag, 2009.

Conte, Carmine, "What about Refugees with Disabilities: The Interplay between EU Asylum Law and the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, i: *European Journal of Migration and Law*, 18(3), 2016, pp. 327-350.

Crock, Mary., Ernst, Christine., McCallum AO, Ron., "Where Disability and Displacement Intersect: Asylum Seekers and Refugees with Disabilities, i: *International Journal of Refugee Law*, 24(4), December 2012, pp.735-764.

Düwell, Marcus., Braarvig, Jens., Brownsword, Roger., Mieth, Dietmar., (red.), *The Cambridge Handbook of Human Dignity: Interdisciplinary Perspectives*, Cambridge, Cambridge University Press, 2014.

Dörr, Oliver, Interpretation of Treaties, i: Dörr, Oliver., Schmalenbach, Kirsten (red.), *Vienna Convention on the Law of Treaties: A Commentary*, Springer, New York, 2012.

Einarsen, Terje, "Part One Background, Drafting History of the 1951 Convention and 1967 Protocol", i: Zimmerman, Andreas., Machts, Felix., Dörschner, Jonas. (red.), *1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol: a commentary*, 2010.

Gebhardt, Mareike, "To Make Live and Let Die: On Sovereignty and Vulnerability in the EU Migration Regime", i: *Redescriptions: Political Thought, Conceptual History and Feminist Theory*, 23(2), pp. 120-137, 2020.

Graumann, Sigrid, Human dignity and people with disabilities, i: Düwell, Marcus., Braarvig, Jens., Brownsword, Roger och Mieth, Dietmar (red.), *The Cambridge Handbook of Human Dignity: Interdisciplinary Perspectives*, Cambridge, Cambridge University Press, 2014.

Hathaway, James C., ”Refugees and asylum”, i: Opeskin, Brian., Perruchoud, Richard., Redpath-Cross, Jillyanne. (red.), *Foundations of international migration law [Elektronisk resurs]*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.

Hathaway, James C., Foster, Michelle., *The law of refugee status [Elektronisk resurs]*, Cambridge University Press, Cambridge, 2014.

Jareborg, Nils, *Rättsdogmatik som vetenskap*, SvJT, 2004.

Kanter, Arlene S., *The Development of Disability Rights under International Law: From Charity to Human Rights*, Routledge, New York, 2015.

Kakoullis, Emily., Ikehara, Yoshikazu, ”Art 1 Purpose”, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2018.

Kayess, Rosemary., French, Philip., ”Out of Darkness into Light – Introducing the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, i: *Human Rights Law Review*, 8(1), January 2008, pp. 1-34.

Kleineman, Jan, ”Rättsdogmatiskt metod”, i: Nääv, Maria., Zamboni, Mauro. (red.), *Juridisk metodlära*, upplaga 2:1, Studentlitteratur AB, Stockholm, 2018.

Lie, Anna, *Sårbart skydd: En undersökning av rätten till jämlik tillgång till en effektiv asylprocess för asylsökanden med PTSD utifrån Europakonventionen ur ett kritiskt intersektionalitetsperspektiv*, Lunds universitet, Lund, 2021.

Lord, Janet E, ”Preamble”, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2018.

Mattisson, Ola., Hellström, Mikael., Bruce, Anna., Fredriksson, Gabriella., *Mänskliga rättigheter på lokal och regional nivå*, Sveriges Kommuner och Landsting, 2019.

Motz, Stephanie, ”Art. 11 Situations of Risk and Humanitarian Emergencies”, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2018.

Mute, Lawrence, ”Art. 18 Liberty of Movement and Nationality”, i: Bantekas, Ilias och Ashley Stein, Michael och Anastasiou, Dimitris (red.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2018.

Nääv, Maria., Zamboni, Mauro. (red.), *Juridisk metodlära*, Studentlitteratur AB, Stockholm, upplaga 2:1, 2018.

Skran, Claduena M., ”Part One Background, Historical Development of International Refugee Law”, i: Zimmerman, Andreas., Machts, Felix., Dörschner, Jonas. (red.), *1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol: a commentary*, 2010.

Straimer, Clara, ”Vulnerable or invisible? - Asylum seekers with disabilities in Europe”, i: *UNHCR, Policy Development and Evaluation Service, New issues in refugee research, Research Paper No. 194, 2010.*

Tolvhed, Helena, 2010, ”Intersektionalitet och historievetenskap”, i: Scandia: *Tidskrift för historiskt forskning*, 76(1), s. 69-72, [Elektroniskt resurs].

Elektroniska källor

Degener, Theresia, *Recommendations to the Special Rapporteur on Torture and treaty bodies in protecting persons with disabilities from torture and ill treatment*, 2007, < [Recommendations to the Special Rapporteur on Torture and ...https://www2.ohchr.org/docs/torture/AnnexVI](https://www2.ohchr.org/docs/torture/AnnexVI) > [Besökt 2022-02-27].

FN-förbundet, UNA Sweden, Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna, Världighet och rättvisa åt alla 1948-2008 < <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf> > [Besökt: 2022-04-20]

Jämställdhetsmyndigheten, fakta om jämställdhet, intersektionalitet, publiceringsdatum: 13 september 2021, senast uppdaterad: 12 januari 2022 < <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/fakta-om-jamstalldhet/intersektionalitet/> > [Besökt: 2022-05-15].

Migrationsverket, Asylregler, 2022-03-01. - <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Att-ansoka-om-asyl/Asylregler.html> [Besökt: 2022-05-02].

Migrationsverket, Skyddsstatus, 2022-03-01. <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Efterbeslut/Om-du-far-stanna/Skyddsstatus.html> [Besökt: 2022-05-02].

Myndigheten för delaktighet, Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, svensk översättning, nummer 2020:9 < <https://www.mfd.se/contentassets/75b43e87e4a2424994fbbb7a1249ee36/2020-9-allman-kommentar-6-jamlikhet-och-icke-diskriminering.pdf> > [Besökt: 2022-04-28], punkt 4-5.

Svenska Akademiens Ordböcker, SAOL, *intersektionalitet* < <https://svenska.se/tre/?sok=intersektionalitet&pz=2> > [Besökt: 2022-05-15].

UN, Department of Economic and Social Affairs, Disability, Refugees and Migrants with Disabilities. https://www.un.org/development/desa/disabilities/refugees_migrants_with_disabilities.html [Besökt: 2022-05-02].

UN General Assembly, Universal Declaration of human Rights, 10 December 1948, 217 A (III). För svensk översättning se United Nations, United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Universal Declaration of Human Rights – Swedish (Svenska) < <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/swedish-svenska> > [Besökt: 2022-04-27].

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Working with persons with disabilities in forced displacement*, 2019 < <https://www.unhcr.org/4ec3c81c9.pdf> > [Besökt 2022-02-27].

UNHCR, Refugee Data Finder, 10 November 2021 < <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> > [Besökt: 2022-05-02].

UNHCR, The UN Refugee Agency, *About us, History of UNHCR* < <https://www.unhcr.org/history-of-unhcr.html> > Besökt [2022-05-07].

UNHCR, the UN Refugee Agency, *The Refugee Convention, 1951: Travaux préparatoires analysed with a Commentary by Dr. Paul Weis*, < <https://www.unhcr.org/protection/travaux/4ca34be29/refugee-convention-1951-travaux-preparatoires-analysed-commentary-dr-paul.html> > [Besökt: 2022-05-09].

United Nations, Treaty Collection, Status of Treaties, Chapter IV: Human Rights, 15. Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2022 < https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=IV-15&chapter=4&clang=_en > [Besökt: 2022-01-25].

United Nations, United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, General comments, Committee on the Rights of Persons with Disabilities < <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crpd/general-comments> > [Besökt: 2022-05-13].

Internationella rättskällor

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Guidelines on International Protection: "Membership of a particular social group" within the context of Article 1(A)(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, May 2002.

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Handbook and Guidelines on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, December 2011, HCR/1P/4/ENG/Rev., 3.

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *UNHCR Annotated Comments on the EC Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on Minimum Standards for the Qualification and Status of Third Country Nationals or Stateless Persons and Refugees or as Persons Who Otherwise Need International Protection and the Content of the Protection Granted*, OJ L 304/12 of 30.9.2004, January 2005.

UNHCR, Conclusion on refugees with disabilities and other persons with disabilities protected and assisted by UNHCR, No. 110 (LXI) – 2010, Executive Committee 61st session. Contained in United Nations General Assembly document A/AC.96/1095, 12 October 2010.

Offentligt tryck

Proposition. 1996/97:25, *Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv*.

Proposition. 2008/09:28, *Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

Rättsfallsförteckning

MIG 2006:1

EPILOG

I detta arbete har det inte funnits utrymme att undersöka i vilken grad svensk rätt svarar mot de krav som CRPD och flyktingkonventionen ställer upp. Fastän uppsatsen inte undersöker det nationella rättsläget kan jag inte låta bli att notera att det svenska flyktingbegreppet, i relation till uppsatsens frågeställningar, inte uttryckligen synliggör asylsökanden med funktionsnedsättning. Utlänningslagen (2005:716) (UtlL) innehåller regler och villkor för bland annat uppehållstillstånd och medborgarskap. 4 kap. UtlL innehåller regler för flyktingar och andra skyddsbehövande. Av 4 kap. 1 § 1 st. UtlL utläses att en flykting är den som befinner sig utanför det land som hen är medborgare i, därför att hen känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp. Det svenska flyktingbegreppet motsvarar artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen med undantag för grunderna kön och sexuell läggning. Därav indikerar det svenska flyktingbegreppet en mer omfattande förståelse av flyktingbegreppet än vad flyktingkonventionen traditionellt ställer upp.

Debatterna som föranledde en mer omfattande migrationspolitik var hänförlig till att tidigare skydd inom ramen för kön och sexuell läggning var bristfällig. Därutöver hade regeringen uppmärksammat de särskilda behov som människor på flykt kunde ha i asylprocessen på grund av förföljelse till följd av kön eller sexuell läggning. Vid författningsändringarna anförde ett flertal remissinstanser att förföljelse på grund av kön och sexuell läggning bör omfattas under flyktingkonventionens flyktingbegrepp under förutsättning att sådana skäl resulterar i en viss samhällsgrupp. Mot bakgrund av sådana kompletterande åtgärder framgår att Sverige ”skriver under” att flyktingbegreppet är under utveckling. Även om jag har argumenterat för att asylsökanden med funktionsnedsättning utgör en viss samhällsgrupp under artikel 1(A)(2) flyktingkonventionen när den tolkas i ljuset av CRPD, så behövs ytterligare forskning kring liknande frågeställningar mot bakgrund av nationell lagstiftning. Dessutom kan sådan forskning vara av relevans på grund av inrättandet av Institutet för mänskliga rättigheter i Lund. Institutet ska även agera som en oberoende mekanism för att övervaka och skydda genomförandet av CRPD.

Avslutningsvis vill jag påstå att den logik som tycks framträda är att ett mer omfattande flyktingbegrepp är genomförbar när sådana kompletterande åtgärder behövs. Ett uppmärksammande av asylsökanden med funktionsnedsättning, i Sverige, kan av den anledningen resultera i att sådana behov synliggörs inom lagstiftningsområdet.

- Agnesa Hasani